

Noora Savola

Kirjanpitäjien tietoisuus työn oikeudellisista vastuista kirjanpitorikoksissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

Toukokuu 2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Noora Savola
Otsikko:	Kirjanpitäjien tietoisuus työn oikeudellisista vastuista kirjanpitorikoksissa
Sivumäärä:	67 sivua + 3 liitettä
Aika:	Toukokuu 2023
Tutkinto:	Tradenomi
Tutkinto-ohjelma:	Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto:	Laskentatoimi ja rahoitus
Ohjaaja:	Lehtori Leena Aalto

Opinnäytetyössä tarkasteltiin kirjanpitäjän oikeudellisia vastuita ja kirjanpidon veloituksia kirjanpitorikoksen rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Työssä selvitettiin, miten kirjanpitäjä voi syyllistyä kirjanpitorikokseen. Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli kartoittaa, miten kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt kokevat tuntevansa työtehtäviin vaikuttavat sääntelyt ja alan rikosoikeudelliset vastuut, sekä miten he kokevat nämä vastuut. Samalla haluttiin selvittää, miten eri kirjanpitäjien taustat, kuten esimerkiksi ikä, koulutus ja työkokemus, vaikuttavat näihin kokemuksiin.

Tämän tutkimustyyppisen työn tietoperustassa käsiteltiin kirjanpidon tehtäviä yleisesti sekä perehdyttiin siihen vaikuttaviin säännöksiin. Tietoperustassa syvennyttiin myös rikoslaista tuleviin kirjanpitorikossäännöksiin sekä avattiin muun muassa näiden rikosten mahdollisia tekijöitä, tunnusmerkistöjä sekä seuraustunnusmerkkiä. Lisäksi työssä perehdyttiin tämän rikosoikeudellisen vastuun jakautumiseen, ja selvitettiin, miten kirjanpitäjä voi työssään joutua syytetyksi tästä rikoksesta.

Opinnäytetyön selvityksessä käytettiin monimenetelmäistä tutkimusasetelmaa. Käytetyssä menetelmässä oli piirteitä niin kvantitatiivisesta kuin kvalitatiivisestakin tutkimusotteesta, mutta pääpaino oli kvantitatiivisessa lähestymistavassa. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselyllä, jonka kohderyhmänä olivat tilitoimistoissa kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt. Aineiston analysoinnissa käytettiin pääosin kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä menetelmiä, mutta avointen vastausten käsittelyssä käytettiin laadulliselle tutkimusotteelle tyypillisiä menetelmiä.

Kirjanpitoon vaikuttavia säännöksiä tulee useista eri lähteistä. Kirjanpitäjän tulee tietää, mistä nämä tulevat sekä tuntea niiden sisällöt vähintään työtehtävien kannalta tarpeellisin osin. Huolellisuus ja kirjanpitosäännösten ajantasainen osaaminen ovat tärkeässä roolissa kirjanpitorikossyytteiden ennaltaehkäisyssä. Selvityksen tuloksena voidaan todeta, että suurin osa auktorisoiduissa tilitoimistoissa työskentelevistä kirjanpitäjistä kokee tuntevansa alaan vaikuttavan lainsäädännön verrattain hyvin. Suhteellisen suuri osa vastaajista oli kuitenkin jokseenkin huolissaan oman ammattitaitonsa riittävydestä sekä mahdolliseen kirjanpitorikokseen syyllistymisestä.

Avainsanat: kirjanpitorikos, kirjanpitäjä, kirjanpito, rikosoikeus

Abstract

Author:	Noora Savola
Title:	Accountants' Awareness of Their Legal Liabilities in Accounting Offences
Number of Pages:	67 pages + 3 appendices
Date:	May 2023
Degree:	Bachelor of Business Administration
Degree Programme:	Economics and Business Administration
Specialisation option:	Accounting and Finance
Instructor:	Leena Aalto, Senior Lecturer

This thesis describes an accountant's legal responsibilities and accounting obligations from the perspective of accounting offences. The thesis examined how an accountant can be charged with an accounting offence. The purpose of the study was to investigate how well people working in accounting feel that they are familiar with the legislation affecting their duties and with the criminal liabilities of the sector. The study also examines how the backgrounds of different accountants, such as age, education and work experience affect these experiences.

The purposes of accounting and the legislation affecting it were investigated in the theoretical framework of the thesis. Accounting offences in criminal legislation were looked into deeper. The focus was on the elements of the offence: who can be accused of the crime and how criminal liability is divided between different parties.

The survey was implemented using both qualitative and quantitative research methods but the main emphasis was put on quantitative research methodology. The research data was collected by a semi-structured questionnaire and the target group of the study consisted of accountants working in accounting firms. The methods typical of quantitative research were used mainly in the analysis of the data, but methods typical of qualitative research were used in the processing of open answers.

Legislation affecting accounting comes from various different sources. An accountant should know where they come from and know their contents at least as far as the work description requires. Preciseness and up-to-date knowledge of accounting regulations play an important role in the prevention of becoming charged with accounting offenses. The survey showed that the majority of accountants working in authorized accounting firms feel that they are relatively well acquainted with legislation affecting the sector. However, a relatively considerable number of respondents were somewhat concerned about the adequacy of their professional skills and the possibility of committing an accounting offence.

Keywords: accounting offence, accountant, accounting, criminal law

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn tausta ja kulku	1
1.2	Työn tavoite, tutkimusongelma ja rajaus	2
2	Kirjanpito	3
2.1	Kirjanpidon merkitys	3
2.2	Kirjanpitovelvolliset ja toteuttajat	5
2.3	Kirjanpitovelvollisen tehtävät	7
3	Lainsäädäntö ja muut säännökset	8
3.1	Mistä koostuu?	8
3.2	Yleiset periaatteet	12
3.2.1	Hyvä kirjanpitolapa	12
3.2.2	Oikea ja riittävä kuva sekä olennaisuusperiaate	13
3.2.3	Yleiset tilinpäätösperiaatteet	14
4	Kirjanpitäjän oikeudelliset vastuut	18
4.1	Rikosoikeudellinen vastuu	18
4.1.1	Kirjanpitorikos	20
4.1.2	Törkeä kirjanpitorikos	21
4.1.3	Tuottamuksellinen kirjanpitorikos	23
4.1.4	Kirjanpitorikkomus	24
4.2	Vastuun jakautuminen	25
4.3	Ennaltaehkäisy	28
5	Selvitys	30
5.1	Tutkimusmenetelmä ja toteutus	30
5.1.1	Aineiston keruu	31
5.1.2	Aineiston analyysi	34
5.2	Tulokset	35
5.2.1	Taustatiedot	35
5.2.2	Osaaminen	39
6	Päätäntö	53

6.1	Johtopäätökset	53
6.2	Työn luotettavuuden arviointi	57
6.3	Pohdintoja	60
	Lähteet	62
	Liitteet	
	Liite 1. Saatekirje	
	Liite 2. Tiedote tutkimuksesta	
	Liite 3. Kyselylomake	

1 Johdanto

1.1 Työn tausta ja kulku

Opinnäytetyössäni halusin kartoittaa, miten kirjanpitäjät kokevat tuntevansa kirjanpitoon vaikuttavat sääntelyt sekä alan rikosoikeudelliset vastuut kirjanpitorikoksien näkökulmasta. Kirjanpito toimialana on hyvin tiukoin säänneltyä sekä alaa koskevat säännökset muuttuvat alati. Kirjanpitäjän täytyy noudattaa hyvää kirjanpitotapaa sekä tuntea valtava määrä alaa koskevia säännöksiä. Kirjanpitäjän tulee työssään huomioida kirjanpitolainsäädännön lisäksi myös muun muassa kirjanpitolautakunnan yleisohjeet, lausunnot ja poikkeusluvut, verotusta koskevat säännökset, viranomaispäätökset, tuomioistuinratkaisut sekä eri yhteisöläinsäädännöistä tulevat tilinpäätöstä, tilintarkastusta ja yritystoimintaa koskevat säännökset. (Anunti 2020.) Kirjanpitäjän täytyy siis tuntea alan vaatimukset sekä perehtyä useista eri lähteistä tuleviin alaan vaikuttaviin uudistuksiin. Osamisen kerryttäminen ja ylläpitäminen on kirjanpitäjälle hyvin tärkeää, sillä kirjanpitäjä voi joutua työstään niin taloudelliseen kuin myös rikosoikeudelliseen vastuuseen. Korvausvastuuseen joutuminen tai rikokseen syyllistyminen ei edes edellytä kirjanpitäjältä tahallisuutta tai hyötymistarkoitusta.

Halusin perehtyä kirjanpitäjän rikosoikeudellisiin vastuisiin ja velvoitteisiin, sillä vaikka opinnoissa käsiteltiin kirjanpidon eri osa-alueita laajalti, tämä aihe sai vähän painoarvoa. Työni painottuu kirjanpitäjien oikeudellisiin vastuisiin kirjanpitorikoksissa, sillä aihe kiinnostaa minua eritoten sen rikosoikeudellisen luonteen vuoksi.

Työn alkuun kerron hieman kirjanpidosta yleisesti, sillä se on hyvin olennainen käsite opinnäytetyössäni. Lisäksi kerron kirjanpidon ja sen oikeellisuuden merkityksestä, sillä se avaa hyvin, miksi kirjanpidon virheellisyydet tai laiminlyönnit on säädetty rikoslilla rangaistaviksi. Kirjanpitorikokset ovatkin usein apurikoksia muihin talousrikoksiin, joita niillä yritetään peitellä. Tämän jälkeen kerron kirjan-

pitoon ja tilinpäätökseen vaikuttavista eri lainsäädännöistä ja muista säännöksistä sekä niiden välisistä soveltamisjärjestyksistä. Kirjanpitäjän tulisi tuntea nämä säännökset ainakin niiltä osin, miten ne vaikuttavat hänen työnkuvaansa ja asianomaiseen kirjanpitovelvolliseen. Tämän jälkeen työssä keskitytäänkin kirjanpitorikoksiin ja kirjanpitorikkomukseen avaamalla muun muassa niiden mahdollisia tekijöitä, tunnusmerkistöjä sekä seuraustunnusmerkkiä. Lisäksi tuossa luvussa kerrotaan, ketkä voivat olla tekijöitä tai osallisia kirjanpitorikoksissa sekä, miten rikosoikeudellinen vastuu jakautuu näiden osapuolten kesken. Viitekehyksen jälkeen opinnäytetyössä käsitellään tekemääni verkkokyselyä, jonka tarkoituksena oli kartoittaa tilitoimistossa työskentelevien kirjanpitäjien kokemuksia omasta osaamisestaan ja alan vastuista. Työn lopussa koostetaan, mitä kirjanpitäjän tulisi tietää ja tehdä täyttääkseen lakisääteiset velvoitteet, sekä miten kirjanpitäjät käytännössä toimivat näin tehdäkseen. Kyselystä saatuja tuloksia peilataan viitekehykseen sekä pohditaan, miten kirjanpitäjät kokevat tuntevansa työhön liittyvät säännökset ja rikosoikeudelliset vastuut.

1.2 Työn tavoite, tutkimusongelma ja rajaus

Opinnäytetyössä selvitetään ja kuvataan kirjanpitäjän oikeudellisia vastuita ja kirjanpidon velvoitteita kirjanpitorikoksien näkökulmasta. Tietoperustan tarkoituksena on siis selvittää, mitkä ovat kirjanpitäjän rikosoikeudelliset vastuut kirjanpitorikoksissa, ja mitkä kirjanpidon velvoitteet on tästä näkökulmasta huomioitava. Tietoperustaan perehdyttyään lukija saa selkeän kuvan näistä vastuista sekä asioista, jotka kirjanpitäjän täytyy huomioida työssään.

Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli kartoittaa, kuinka hyvin kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt kokevat tuntevansa työtehtäviin vaikuttavat säänte-lyt sekä alan rikosoikeudelliset vastuut kirjanpitorikoksissa. Lisäksi haluttiin selvittää, miten eri kirjanpitäjien taustat, kuten esimerkiksi ikä, koulutus ja työkokemus, vaikuttavat näihin kokemuksiin. Tutkimuskysymyksinä olivat: Kuinka hyvin kirjanpitäjät kokevat tuntevansa kirjanpitoon vaikuttavat säännöt ja niiden sisällöt? Kuinka hyvin he kokevat tuntevansa kirjanpitäjien rikosoikeudelliset vas-

tuut kirjanpitorikoksissa? Miten kirjanpitäjän taustat vaikuttavat näihin kokemuksiin? Miten kirjanpitäjät kokevat nämä alan rikosoikeudelliset vastuut? Työn tuloksena saadaan yleistä kuvaa, siitä mitkä ovat selvityksen kirjanpitäjien kokemukset näistä asioista, sekä miten kirjanpitäjien eri taustat vaikuttavat näihin kokemuksiin.

Opinnäytetyö rajataan koskemaan kirjanpitorikoksia vain Suomen lainsäädännön näkökulmasta, ja siten opinnäytetyön kirjanpitovelvollisilla tarkoitetaan vain Suomessa kirjanpitovelvollisia oikeussubjekteja. Työssä ei perehdytä syvällisemmin kirjanpitolainsäädännön, IFRS-standardien tai muiden säännösten eri yksityiskohtiin. Työssä keskitytään avaamaan näitä säännöksiä niiltä osin, miten ne vaikuttavat kirjanpidon pääasiallisiin velvoitteisiin ja rikosoikeudellisiin vastuisiin kirjanpitorikoksissa. Koska opinnäytetyö painottuu kirjanpitäjän vastuisiin ja velvoitteisiin kirjanpitorikoksissa, rajataan työn ulkopuolelle myös muut kirjanpitäjän lainsäädännölliset vastuut ja velvoitteet esimerkiksi rahanpesun estämisessä tai muissa talousrikoksissa.

2 Kirjanpito

2.1 Kirjanpidon merkitys

Kirjanpito on käytännössä tietojen muistiinmerkitsemisjärjestelmä, johon yritysten ja muiden talousyksiköiden taloudelliset tapahtumat, eli liiketapahtumat, kirjataan (Leppiniemi & Kykkänen 2019, 18). Kirjanpitoon merkittäviä liiketapahtumia ovat yrityksen tulot, menot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät (Kirjanpitolaki eli KPL 1997, 2 luku 1 §). Näiden lisäksi tilinpäätöksen yhteydessä kirjataan myös muun muassa omaisuuteen tai velkoihin liittyviä arvomuutoksia sekä eri tilikausien väliseen tulojen ja menojen jaksottamiseen liittyviä eriä, jotka perustuvat erityissäännöksiin (Leppiniemi & Kaisanlahti & Tikkanen 2022, luku 3). Lainsäädännöllä määrätään, mitä liiketapahtumilla tarkoitetaan, miten kirjaukset tehdään sekä minkälaisia yhteenvetoja, laskelmia ja selvityksiä kirjanpitojärjestelmästä on pystyttävä luomaan (Leppiniemi ym. 2019, 18).

Kirjanpidon pohjalta laaditaan muun muassa erinäisiä raportteja, tilinpäätös, toimintakertomus sekä osavuosisikatsaukset. Lainsäädäntö määrittää, mitä eri julkisia raportteja yrityksen on luotava. Julkisten raporttien lisäksi kirjanpidon pohjalta laaditaan sisäisiä laskelmia ja raportteja muun muassa yrityksen johdon päätöksenteon tueksi. Näiden lisäksi kirjanpito toimii myös perustana yrityksen monien tärkeiden tiedonantovelvollisuuksien täyttämiseksi. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat veroilmoitukset. (Leppiniemi ym. 2019, 18.)

Tilinpäätös on käytännössä yhteenveto tilikaudella kirjanpitoon merkityistä liike-tapahtumista (Leppiniemi ym. 2019, 18). Kirjanpitolaissa säädetään tilinpäätök-sen sisällöstä näin

Tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka sisältää:

- 1) tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen,
- 2) tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman,
- 3) varojen hankintaa ja niiden käyttöä selvittävän rahoituslaskel-man, jos kirjanpitovelvollinen on suuryritys tai yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö sekä
- 4) taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä olevat tie-dot (liitetiedot).

Kustakin taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta (vertailu-tieto). Jos taseen, tuloslaskelman tai rahoituslaskelman erittelyä on muutettu, on vertailutietoa mahdollisuuksien mukaan oikaistava. Samoin on meneteltävä, jos vertailutieto ei muun syyn takia ole käyttökelpoinen.

Tilinpäätökseen on liitettävä 1 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus, jos kirjanpitovelvollinen on:

- 1) julkinen osakeyhtiö,
- 2) sellainen osuuskunta tai yksityinen osakeyhtiö, joka ei ole mikro-tai pienyritys tai
- 3) yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö.

Tilinpäätökseen kuuluvien ja siihen liitettyjen asiakirjojen on oltava selkeitä ja niiden on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus.

(KPL 1997, 3 luku 1 §.)

Tilinpäätös ja toimintakertomus ovat laajasti julkisia asiakirjoja, ja ne vaikuttavat huomattavasti yrityksestä muodostuvaan ulkoiseen kuvaan. Kirjanpidosta johdettuja julkisia raportteja hyödyntävät useat eri sidosryhmät. Näitä ovat muun muassa sijoittajat, lehdistö, kilpailijat sekä luotonantajat, jotka arvioivat yrityksen taloudellista asemaa, toiminnan jatkuvuutta sekä kilpailukykyä. Kun kirjanpitoa tehtäessä ja tilinpäätöstä laadittaessa noudatetaan ajantasaisista lainsäädäntöä sekä hyvää kirjanpitotapaa, nämä asiakirjat ovat luotettavia ja vertailukelpoisia. Kirjanpidon oikeellisuus onkin siis hyvin tärkeää monista syistä. (Leppiniemi ym. 2019, 18–19; Leppiniemi ym. 2022, luku 3.)

2.2 Kirjanpitovelvolliset ja toteuttajat

Kirjanpitovelvollisuudesta säädetään kirjanpitolaissa. Siinä säädetään oikeushenkilön kirjanpitovelvollisuudesta näin

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, kirjanpitovelvollisia ovat:

1) avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys, säätiö ja muu yksityisoikeudellinen oikeushenkilö sekä

2) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 luvussa tarkoitettu rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta ja sen rekisteröity paikallisyhteisö.

Jos 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun oikeushenkilön oikeuskelpoisuus edellyttää kaupparekisteriin tai muuhun rekisteriin merkittämistä, se on kirjanpitovelvollinen myös rekisteröintiä edeltävästä toiminnastaan.

Kirjanpitovelvollisiin kuuluu myös mainitun momentin 1 kohdassa tarkoitetun oikeushenkilön konkurssipesä, jos se jatkaa oikeushenkilön toimintaa...

(KPL 1997, 1 luku 1 §.)

Luonnollinen henkilö on kirjanpitovelvollinen harjoittamastaan liike- ja ammatti-toiminnasta. Tämä ei kuitenkaan koske maatalouden ja kalastuksen harjoittajia. (Kerbs 2020, 12; KPL 1997, 1 luku 1 a §.) Luonnollisten henkilöiden kirjanpitovelvollisuus on kuitenkin kevennettyä verrattaessa oikeushenkilöille asetettuihin vaatimuksiin. Jos esimerkiksi luonnollisen henkilön toiminnan laajuus mahduttaa kirjanpitolain määrittelemän mikroyrityksen rajoihin, ei sen tarvitse laatia tilinpäätöstä. (KPL 1997, 1 luku 1 a §; Taloushallintoliitto a.)

Näiden lisäksi Suomessa kirjanpitovelvollisia ovat myös ulkomaiset oikeushenkilöt, joiden tosiasiallinen johtopaikka on Suomessa sekä muut ulkomaiset oikeushenkilöt Suomessa harjoittamastaan liike- ja ammatti-toiminnasta. Kirjanpitolain ensimmäisen luvun 1 b -pykälässä lisätään kirjanpitovelvollisia olevan myös ulkomaiset kuolinpesät, sijoitus- ja erikoissijoitusrahastot, trustit ja sen kaltaiset oikeudelliset järjestelyt sekä muut erityiseen tarkoitukseen varatut varallisuuskokonaisuudet. Nämäkin ovat kirjanpitovelvollisia harjoittamastaan liike- ja ammatti-toiminnasta vain, jos niiden tosiasiallinen johtopaikka on Suomessa. (KPL 1997, 1 luku 1 §; 1 b §.)

Kirjanpitovelvollinen voi joko hoitaa kirjanpitonsa itse tai ulkoistaa sen osittain tai kokonaisvaltaisesti ulkoiselle kirjanpitäjälle tai tilitoimistolle. Kovin usein kirjanpitovelvollisilla ei kuitenkaan ole riittäviä tietoja ja taitoja sen toteuttamiseen. (Taloushallintoliitto b.) Vaikka kirjanpito ohjataan ulkoiselle tekijälle, tilitoimistolle tai yritykseen palkatulle kirjanpitäjälle, kirjanpitovelvollisuus jää silti liiketoiminnan harjoittajalle. Kirjanpitolaissa säädetyt tehtävät eivät siis kohdistu yksittäiseen henkilöön, joka saattaa olla yritykseen palkattu työntekijä tai toimeksiantolla kirjanpitoa hoitava taho, vaan ne kohdistuvat välittömästi asianomaiseen kirjanpitovelvolliseen itseensä. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2020, 15.) Toimeksianton myötä monet vastuut kuitenkin jakautuvat myös kirjanpitäjälle (Anunti 2020).

Liiketoiminnan harjoittajan yrityksen juridinen muoto vaikuttaa yritystä koskeviin säännöksiin. Eri yhtiölainsäädännöissä voi olla erilaisia säännöksiä muun mu-

assa yrityksen kirjanpitoon, talousasioiden hallintaan ja tilintarkastukseen liit-
tyen. Esimerkiksi osakeyhtiölain (2006, 6 luku 2 § 1 momentti) mukaan yrityk-
sen hallituksen vastuulla on yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asian-
mukainen järjestely. Jos yhtiölle on valittu toimitusjohtaja, hallituksen tulee käy-
tännössä valvoa, että hän toimii velvollisuksiensa mukaisesti. Hallituksella on
kuitenkin aktiivinen velvollisuus ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin esimerkiksi ti-
linpäättöksen laatimiseksi. Osakeyhtiölaissa (2006, 6 luku 17 § 1 momentti) sää-
detään lisäksi, että toimitusjohtaja vastaa yhtiön kirjanpidon lainmukaisuudesta
sekä siitä, että varainhoito on luotettavalla tavalla järjestetty. Käytännössä tämä
siis kuitenkin tarkoittaa, että osakeyhtiön hallituksen jäsenet vastaavat viime kä-
dessä siitä, että kirjanpitolain mukaiset tehtävät on suoritettu. (Lahtinen 2019;
Kaisanlahti ym. 2020, 15.)

2.3 Kirjanpitovelvollisen tehtävät

Kuten aiemmin kerrottiin, kirjanpidolla on useita eri tehtäviä eri sidosryhmille.
Kirjanpitolaki määrittää kirjanpitovelvolliselle erilaisia tehtäviä eli velvoitteita.
Kaisanlahti ja Leppiniemi kertovat viiden keskeisimmän olevan

- tilikauden liiketapahtumien merkitseminen,
- tilikauden aikaisten liiketapahtumien merkintöihin perustuvan, oikean ja
riittävän kuvan antavan tilinpäättöksen laatiminen,
- mahdollisen toimintakertomuksen laatiminen,
- tilinpäättöksen ja toimintakertomuksen rekisteröiminen ja julkistaminen
sekä
- kirjanpitoaineiston säilyttäminen lain vaatimalla tavalla.

(Kaisanlahti ym. 2020, 15.)

Näiden lisäksi kirjanpidon päätehtäviksi on perinteisesti luettu erilläänpito-, tu-
loksenlaskenta- ja hyväksikäyttötehtävät (Leppiniemi ym. 2022, luku 5; Hyvönen
ym. 2022, 26). Erilläänpito tehtävä perustuu kirjanpidon entiteettiperiaatteeseen.
Tämä tarkoittaa, että kirjanpitovelvollisen liiketapahtumat, varat ja velat on pi-
dettävä erillään muiden talousyksiköiden tapahtumista. Täten yrityksen kirjanpi-

toon ei saa esimerkiksi merkitä yrityksen toimintaan kuulumattomia liiketapahtumia tai jättää sinne kuuluvia tapahtumia kirjaamatta. Kirjanpitolautakunta on todennut ratkaisussaan (2005/1770) kirjanpitolain 1. luvun 1 momentissa tarkoitettua kirjanpitovelvollisuuden tarkoittavan ennen kaikkea tätä erilläänpitotehtävää. (Kaisanlahti ym. 2020, 23; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Tuloksenlaskentatehtävä tarkoittaa käytännössä, että yrityksen on laadittava tilinpäätös, josta selviää sen taloudellisen asemansa lisäksi toiminnan tulos (Malmgrén & Myrsky 2020, 59). Kuten aiemmin kerrottiin, kirjanpidosta ja eritoten tilinpäätöksestä saatuja tietoja käyttävät hyväksi useat eri sidosryhmät. Se myös toimii perustana yrityksen verotuksen laskennassa. (Leppiniemi ym. 2022, luku 4.)

3 Lainsäädäntö ja muut säännökset

3.1 Mistä koostuu?

Seuraavissa luvuissa käsitellään kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevia lainsäädäntöjä ja erinäisiä säännöksiä, jotka kirjanpitäjän tulisi tietää. Näiden lisäksi perehdytään syvemmin kirjanpitolaissa säädettyihin yleisiin periaatteisiin, joita kaikkien kirjanpitovelvollisten on noudatettava. Nämä ovat myös hyvin olennaisia kirjanpitorikoksen kannalta. Kirjanpitolaissa säädetään esimerkiksi tilinpäätöksen antamasta oikeasta ja riittävästä kuvasta, ja tämän kuvan saamisen vaikeuttaminen on edellytys kirjanpitorikoksen täyttymiselle. Myös yleisten tilinpäätösperiaatteiden, kuten varovaisuuden periaatteen, noudattamatta jättäminen voi olla rikosoikeudellisesti moitittavaa eli rikoslain vastaista. (Frände & Matikala & Tapani & Tolvanen & Viljanen & Wahlberg 2018, 699–701.)

Suomen kirjanpitolainsäädäntö koostuu kirjanpitolaista (KPL), kirjanpitoasetuksesta (KPA) sekä valtioneuvoston asetuksesta pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA) ja yhdessä ne muodostavat kirjanpidon yleisen normiston. Nämä tulevat sovellettavaksi kaikille kirjanpitovelvollisille yri-

tysmuodosta riippumatta ja ne perustuvat Euroopan Unionin tilinpäätösdirektiiviin (2013/34/EU). (Leppiniemi ym. 2022, luku 5; Kisanlahti & Leppiniemi 2018, 56.) Kirjanpitolaissa on paljon erilaisia yleisiä säännöksiä kirjanpitoon liittyen. Kirjanpitovelvollisuuden lisäksi siinä säädetään muun muassa perusmääräyksiä juoksevan kirjanpidon toteuttamiseen ja tilinpäätöksen laatimiseen sekä eri tapahtumien ja erien arvostukseen ja jaksotukseen (Leppiniemi ym. 2019, 31; KPL 1997, 1–5 luku).

Huomioitavaa on, että kirjanpitolaissa kirjanpitovelvolliset jaetaan kolmeen kokoluokkaan yrityksen taseen loppusumman, liikevaihdon ja tilikauden aikana palveluksessa olevan keskimääräisen henkilöstöluvumäärän perusteella. Seuraavassa taulukossa esitetään eri kokoluokkien kriteerit sekä kerrotaan, mitä kirjanpidon asetusta kyseiseen kokoluokkaan kuuluvan yrityksen on noudatettava (taulukko 1). Jotta yritys luokitellaan mikro- tai pienyritykseksi, saavat niissä kokoluokissa olevista kolmesta raja-arvosta ylittyä yksi. Jotta yritys luokitellaan suuryritykseksi, täytyy raja-arvoista täyttyä vähintään kaksi. Lisäksi näiden määritelmien tarkastelujaksona on juuri päättynyt tilikausi sekä sitä välittömästi edeltävä tilikausi. Tästä esimerkkinä yritys X, jonka tilikausi on kalenterivuosi. Jotta se laskettaisiin mikroyritykseksi, se on saanut ylittää vain yhden sen kokoluokan ehdoista juuri päättyneellä tilikaudella 2022 sekä myös vain yksi näistä ehdoista on saanut ylittyä sitä edeltävällä tilikaudella 2021. (KPL 1997, 1 luku 4 a §–4 b §.)

Taulukko 1. Kirjanpitolain määrittelemät kirjanpitovelvollisen kokoluokitukset sekä niiden vaikutukset kirjanpitovelvollista velvoittavaan lainsäädäntöön (Rekola-Nieminen 2021, 20–21; 60).

	Mikroyritys	Pienyritys	”Keskikokoyritys”	Suuryritys
Vaatimukset	Enintään yksi seuraavista: <ul style="list-style-type: none"> tase 0,35M € liikevaihto 0,7M € 10 hlöä 	Enintään yksi seuraavista: <ul style="list-style-type: none"> tase 6M € liikevaihto 12M € 50 hlöä 	<ul style="list-style-type: none"> Ylittää pienyrityksen raja-arvot Alittaa suuryrityksen raja-arvot 	Vähintään kaksi seuraavista: <ul style="list-style-type: none"> tase 20M € liikevaihto 40M € 250 hlöä
Sovellettava asetus	PMA	PMA	KPA	KPA

Näiden kolmen kokoluokan väliin on jäänyt kirjanpitolaissa määrittelemätön keskikokoisten yritysten luokka. Ne ylittävät pienyrityksen raja-arvot, mutta ne eivät kuitenkaan täytä suuryrityksen vaatimuksia. Nämä keskikokoyritykset joutuvat noudattamaan kirjanpitoasetusta. (Rekola-Nieminen 2021, 20–21.)

Vaikka kirjanpitolakiin, -asetukseen ja asetukseen pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista sisältyy tilinpäätöksen laatimisen ja kirjanpidon pitämisen perusnormit, löytyy tilinpäätösnormistoa myös muusta yhteisö-lainsäädännöstä (Kaisanlahti ym. 2018, 56; Hyvönen & Linnera 2022, 26). Useimmiten tilinpäätökseen vaikuttavat säännökset tulevat osakeyhtiölaista, osuuskuntalaista, asunto-osakeyhtiölaista, säätiölaista sekä avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annetusta laista. Näiden lisäksi myös arvopaperimarkkina-laista ja sen nojalla annetuista valtionvarainministeriön asetuksista löytyy tilinpäätöksen sisältöä koskevia säännöksiä. (Walden & Leppiniemi 2020, 20.)

Jos kirjanpitolaki tai -asetus on ristiriidassa muun lainsäädännön kanssa, pääsääntöisesti ratkaisu tehdään muun lainsäädännön mukaan. Kirjanpitolaki ja -

asetus ovat siten yleislainsäädäntöä ja muut lait, kuten osakeyhtiölaki, ovat erityislain asemassa. Esimerkiksi pienyritys-kokoluokkaan mahtuvan säätiön ei kirjanpitolain mukaan tarvitsisi laatia toimintakertomusta, mutta säätiölaki kuitenkin edellyttää sen aina. (Walden ym. 2020, 20; Leppiniemi & Kaisanlahti 2018, 529–530.) Tähän lakien keskinäiseen soveltamisjärjestykseen on kuitenkin joi-tain poikkeuksia. Pääsääntöön merkittävän poikkeuksen tekevät pien- ja mikro-kokoiset osakeyhtiöt sekä samankokoiset avoimet ja kommandiittiyhtiöt, joiden kaikki vastuunalaiset yhtiömiehet ovat osakeyhtiöitä. Näissä tyhjentävä tilinpäätösnormisto koostuu vain kirjanpitolaista ja asetuksesta pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Tämä johtuu vuonna 2013 laaditusta EU:n tilinpäätösdirektiivistä, joka asettaa enimmäisvaatimukset näiden yritysten tuottamalle tilinpäätösinformaatiolle. (Villa ym. 2020 luku 3.1.)

Kirjanpidossa on huomioitava kirjanpitolainsäädännön lisäksi kyseistä yritystä koskeva yhteisölainsäädäntö, mutta myös verolainsäädäntö. Erityisesti verolain-säädännössä esiintyy erinäisiä säännöksiä muun muassa tilinpäätöserien ar-vostamiseen ja jaksottamiseen sekä erilaisia määräaikoja. Kirjanpitoa järjestet-täessä ja sitä hoitaessa on nämä vaatimukset huomioitava, sillä yrityksen vero-tushan perustuu pääasiassa kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Kirjanpilolaki ja ve-rolainsäädäntö voivat kuitenkin joissain tapauksissa olla ristiriidassa keskenään esimerkiksi arvostus- tai jaksotuskysymyksissä. Tällöin kirjanpidon ratkaisut on tehtävä ja tilinpäätös laadittava kirjanpitolain edellyttämällä tavalla. Veroilmoi-tusta täyttäessä nämä erot on kuitenkin huomioitava ja tehtävä tarvittavat oikai-sut, jotta verolainsäädännön vaatimukset voidaan täyttää. (Kaisanlahti ym. 2020, 21.)

Kirjanpitäjän työtä ja kirjausratkaisuja eivät ohjaa vain kirjanpitolainsäädäntö ja edellä mainitut erityislainsäädännöt. Kirjanpitäjän täytyy työssään huomioida myös muun muassa viranomaispäätökset, alan yleiset sopimusehdot sekä kir-janpitolautakunnan yleisohjeet, lausunnot ja poikkeusluvut. Lisäksi kirjanpitolain edellyttämä hyvä kirjanpitotapa koostuu erinäisistä ohjeista, käytännöistä, tuo-mioistuinratkaisuista ja alaa sääntelevistä normeista. (Anunti 2020.) Näiden li-

säksi kirjanpitäjän tulisi tuntea ainakin olennaisilta osiltaan myös IFRS-standardit, jotka ovat kansainvälinen tilinpäätösnormisto. Näitä sovelletaan esimerkiksi Euroopan pörssiyhtiöiden konsernitiilinpäätösraportoinneissa, mutta myös kirjanpitolaki voi joissain tapauksissa edellyttää jonkun IFRS-säännöksen noudattamista. (Haaramo & Palmuaro & Elina 2023, luku 1; Leppiniemi 2018.) Toimeksiannolla kirjanpitoa hoitavan tahon täytyy myös perehtyä lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, sillä se asettaa ulkoiselle kirjanpitäjälle omat velvoitteensa (Jantunen 2015).

3.2 Yleiset periaatteet

Koska kirjanpitolainsäädäntö ei anna suoraa vastausta kaikkiin kysymyksiin, jotka nousevat esiin juoksevassa kirjanpidossa ja tilinpäätöstä laadittaessa, tulisi kirjanpitäjän tietää kirjanpitolaista tulevat tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yleisperiaatteet (Kaisanlahti ym. 2018, 81). Kirjanpitolain neljässä eri pykälässä säädetään kirjanpidon yleisten periaatteiden noudattamisvelvollisuudesta. Nämä periaatteet ovat

- hyvä kirjanpitolata (KPL 1997, 1 luku 3 §),
- oikea ja riittävä kuva (KPL 1997, 3 luku 2 §),
- olennaisuusperiaate (KPL 1997, 3 luku 2 a §) ja
- yleiset tilinpäätösperiaatteet (KPL 1997, 3 luku 3 §).

(Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

3.2.1 Hyvä kirjanpitolata

Hyvän kirjanpitolatavan noudattamisvelvollisuus koskee kaikkia kirjanpitolatovelvollisia. Hyvää kirjanpitolatata tulee noudattaa niin juoksevassa kirjanpidossa kuin myös tilinpäätöstä ja toimintakertomusta laatiessa. Lainsäädännön noudattaminen on hyvän kirjanpitolatavan tärkein mittari eikä se siten saa olla ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Hyvän kirjanpitolatavan mukaiset ratkaisut voivat vaihdella yrityskohtaisesti. Siihen voi vaikuttaa muun muassa yrityksen juridinen

muoto, koko sekä sidosryhmärakenne. Myös toimialakohtaiset hyvät ja vakiintuneet toimintatavat ovat yleisiä. (Kaisanlahti 2018, 82; Kaisanlahti 2020, 22.)

Kirjanpitolaissa on myös säädetty kirjanpitolautakunnasta eli KILA:sta, joka on asetettu työ- ja elinkeinoministeriön toimesta. Lautakunta voi hakemuksesta antaa ohjeita ja lausuntoja kirjanpitolain sekä siihen perustuvien PMA:n ja KPA:n noudattamisesta ja soveltamisesta. Näitä kannanottoja julkistetaan hyvän kirjanpitotavan edistämiseksi. Lausunnon hakijana voi olla kirjanpitovelvollinen itse, elinkeinonharjoittaja, viranomainen tai kunnan järjestö. Lausuntoja on kuitenkin annettu myös muiden tahojen hakemuksista. Tällaisissa tapauksissa KILA on arvioinut lausunnon olevan yleisesti merkittävä hyvän kirjanpitotavan noudattamisen ja kehittymisen kannalta. (Kaisanlahti ym. 2018, 60–61; KPL 1997, 8 luku 1 §–2 §.)

3.2.2 Oikea ja riittävä kuva sekä olennaisuusperiaate

Myös oikean ja riittävän kuvan vaatimus velvoittaa kaikkia kirjanpitovelvollisia ja se koskee erityisesti tilinpäätöstä (Kaisanlahti ym. 2018, 97). Kirjanpitolaissa on hyvin tyhjentävästi määritelty oikean ja riittävän kuvan vaatimus tilinpäätöksessä. Siitä säädetään seuraavasti

Tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus...

(KPL 1997, 3 luku 2 §.)

Jos kirjanpitolain velvoitteiden noudattaminen ei kuitenkaan johda oikean ja riittävän kuvan saamiseen, on tilinpäätöksen liitetiedoissa ilmoitettava näistä seikoista olennaisuusperiaate huomioon ottaen. Sellaisia asioita, jotka on jo ilmoitettu lakien edellyttämällä tavalla toimintakertomuksessa, ei tarvitse tässä tapauksessa huomioida. Pykälä velvoittaa myös jättämään noudattamatta kirjanpitolain, PMA:n tai KPA:n sellaisia säännöksiä, jotka voisivat vaarantaa tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan. Poikkeamiset näistä säännöksistä on kuitenkin aina yksilöitävä tilinpäätöksen liitetiedoissa ja selvitettävä soveltamatta

jättämisen perusteet sekä vaikutukset toiminnan tulokseen ja taloudelliseen asemaan. Pykälän velvoittama poikkeaminen ei kuitenkaan koske kirjanpitolain kolmannen luvun kolmannessa pykälässä eriteltyjä yleisiä tilinpäätösperiaatteita, joita on pääsääntöisesti noudatettava. (Leppiniemi ym. 2022, luku 5; KPL 1997, 3 luku 2 §.) Näistä voi kuitenkin poiketa erityistapauksissa olennaisuusperiaatteen nojalla, mistä kerrotaan jäljempänä.

Olennaisuusperiaate sisällytettiin kirjanpitolainsäädäntöön omana säännöksenään vasta vuonna 2015, mutta se on kuulunut hyvään kirjanpitotapaan ja -käytäntöihin jo ennen tätä. Tällä säännöksellä on haluttu täydentää oikean ja riittävän kuvan velvoitetta. Säännöksessä määritellään olennaisen seikan olevan sellainen, jonka poisjättämisen tai virheellisen ilmoittamisen voitaisiin kohtuudella olettaa vaikuttavan tilinpäätöstä tulkitsevien päätöksiin. Tässä huomioidaan kokonaisuus, sillä vaikka seikka olisi yksittäisenä epäolennainen, voi näitä olla useita. Jos näitä esiintyy enemmän, on olennaisuutta arvioitaessa tarkasteltava näitä kokonaisuutena. Olennaisuusperiaate antaa myös luvan poiketa tietyistä määrätyistä lain säännöksistä, jos niillä ei ole olennaista vaikutusta tilinpäätöksen antamaan oikeaan ja riittävään kuvaan. Näistä poikkeamista on kuitenkin annettava selostus liitetiedoissa. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2017, 22–24; KPL 1997, 3 luku 2 a §.)

3.2.3 Yleiset tilinpäätösperiaatteet

Muut yleiset tilinpäätösperiaatteet on sisälletty kirjanpitolain yhteen pykälään (KPL 1997, 3 luku 3 §). Näistä periaatteista voi poiketa olennaisuusperiaatteen nojalla ja vain erityisestä syystä. Tällaisen poikkeaman on aina perustuttava lakiin tai sen nojalla annettuun säännökseen tai määräykseen. Tästä esimerkkinä osatuloutus, jossa tulo kirjataan tuotoksi jo valmiusasteen perusteella, eikä vasta lopputuotteen luovuttamisen myötä kuten suoriteperusteisuuden periaate edellyttäisi. Näistäkin poikkeamista on sisällytettävä selostus tilinpäätöksen liitetietoihin. (Kaisanlahti ym. 2018, 96.) Tässä lain pykälässä on eritelty kahdeksan yleistä tilinpäätösperiaatetta

- jatkuvuuden periaate,

- johdonmukaisuuden periaate,
- sisältöpainotteisuuden periaate,
- varovaisuuden periaate,
- tasejatkuvuuden periaate,
- suoriteperusteisuuden periaate,
- erillisarvostuksen periaate ja
- netottamiskiellon periaate.

(KPL 1997, 3 luku 3 §; Kisanlahti ym. 2018, 82.)

Jatkuvuuden periaate perustuu oletukseen kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvuudesta ja se on huomioitava tilinpäätösratkaisuja tehdessä. Tämä näkyy erityisesti taseen pysyvissä vastaavissa, jonne aktivoidaan hyödykkeitä, joiden on tarkoitus tuottaa yritykselle tulosta useamman tilikauden ajan. Näiden hyödykkeiden arvostamisessa lähtökohtana on niistä tulevat tulonodotukset eikä niistä myytäessä mahdollisesti saatava hinta. Vaihtuviin vastaaviin kuuluvien hyödykkeiden odotetaan puolestaan yleensä olevan yrityksen hallussa vain vähän aikaa, jolloin niiden arvostamiskäytöksissä korostuu niiden luovutuksesta todennäköisesti saatava hinta. (Kisanlahti ym. 2018, 85; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteita- ja menetelmiä on sovellettava johdonmukaisesti tilikaudesta toiseen. Tätä tarkoittaa laissa säädetty johdonmukaisuuden eli menettelytapojen jatkuvuuden periaate. Tämä käytännössä tarkoittaa, että tilinpäätöksen arvostus-, laajuus-, kohdistamis- ja mittaamisongelmat täytyy ratkaista mahdollisimman säännönmukaisesti eri tilikausilla. Kirjanpidossa on siis huomioitava kerran valittu menettelytapa ja noudatettava sitä, sillä valittu tapa ei saa vaihdella tilikaudesta toiseen. Johdonmukaisuuden periaate ei kuitenkaan oikeuta mahdollisten virheellisten menettelytapojen jatkamista tilikaudesta toiseen vaan tällaiset tavat on korjattava, ja näistä muutoksista on ilmoitettava tilinpäätöksen liitetiedoissa. (Kisanlahti ym. 2018, 86; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Vaikka liiketapahtuman oikeudellinen muoto on kirjanpidon kirjauksien lähtökohta, voidaan tästä poiketa erityisistä syistä. Sisältöpainotteisuuden periaatteen mukaan liiketapahtumia kirjatessa on kiinnitettävä huomiota niiden tosiasialliseen luonteeseen eikä pelkästään niiden muodolliseen sisältöön. Se siis käytännössä tarkoittaa, että liiketapahtumia tarvittaessa kirjataan kirjanpitoon sitä todentavasta tositteesta poiketen. Jos siis kirjanpitovelvollinen tietää, tai sen tulisi tietää, että kirjattavan tositteiden muodollinen sisältö ei vastaa liiketoimen tai sopimuksen todellista luonnetta, on sen kirjattava tapahtuma sen todellisen luonteen mukaan. (Kaisanlahti ym. 2018, 88–89; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Tilinpäätöksen laadinnassa noudatettava yleisperiaatteena toimii varovaisuuden periaate, jonka mukaan kirjausratkaisuissa on noudatettava tilikauden tuloksesta riippumatonta varovaisuutta. Tämän mukaan muun muassa yrityksen kulut ja tuotot on kirjattava oikean suuruisena oikealle tilikaudelle sekä tilikauden aktivointeja on arvioitava kriittisesti. Pykälän toisessa momentissa täsmennetään kiinnittämäänään huomioita erityisesti tulojen kirjaamiseen oikealle tilikaudelle sekä, että kaikki poistot ja arvonalennukset taseen vastaavista on huomioitu tilinpäätöksessä. Lisäksi momentissa halutaan korostaa velkojen arvostusta ja huomioimaan niiden mahdolliset lisäykset. Viimeisenä momentissa painotetaan ennakoitavissa olevien vastuiden ja mahdollisten menetyksien huomioimisen tärkeyttä, vaikka ne tulisivat tietoon vasta tilikauden päättymisen jälkeen. Varovaisuutta on kuitenkin noudattava useissa eri tilinpäätöksen kirjausratkaisuissa eikä taseen tai tuloslaskelman eriä saa niin kutsutusti kaunistella esimerkiksi siirtämällä kuluja seuraavalle tilikaudelle tai jättämällä saamisten arvonalentumisia kirjaamatta. (Kaisanlahti ym. 2018, 90–91; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Tasejatkuvuuden periaate tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että tilinavauksen täytyy perustua edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen. Tämä tarkoittaa, että tilinavausta tehdessä taseen saldoihin ei saa tehdä muutoksia esimerkiksi mahdollisen arvonalentumisen vuoksi. Jos aiemman tilinpäätöksen virheitä joudutaan korjaamaan myöhemmin, on KILA lausunnolla (1750/21.6.2005) lin-

jannut, että ne tulee tehdä oikaisemalla suoraan omaa pääomaa eli erää Edellisten tilikausien voitto/tappio. (Kaisanlahti ym. 2018, 92; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Suoriteperusteisuus tilinpäätöksessä tarkoittaa tulojen ja menojen kirjaamista siihen hetkeen, kun tuotantotekijä tai suorite vaihtaa omistajaa. Kyseessä voi olla tuote tai palvelu. Tämä käytännössä tarkoittaa sitä, että kun myyjä luovuttaa suoritteen ostajalle, niin myyjä tulouttaa myynnin samaan aikaan kun ostaja kirjaa oston. Vaikka juoksevassa kirjanpidossa olisi käytetty maksu- tai -laskuperusteista kirjaustapaa, tulee kirjaukset oikaista suoriteperusteisiksi tilinpäätökseen. Periaatteesta voi kuitenkin poiketa erinäisissä tapauksissa kuten osatuloituksessa tai tietyissä mikrokokoisissa yhdistyksissä tai säätiöissä. Kirjanpitolain seuraavassa pykälässä (1997, 3 luku 4 §) kuitenkin täydennetään suoriteperusteisuuden periaatetta lisäämällä, että vähäisiä kirjauksia ei tarvitse oikaista suoriteperusteiseksi, ellei niiden yhteisvaikutus tilinpäätökseen ole olennainen. (Kaisanlahti ym. 2018, 93–94; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Erillisarvostuksen periaatteen mukaan taseen eri erät ja niihin sisältyvät hyödykkeet on arvostettava erikseen. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että sen sijaan, että laatisi poistosuunnitelman pysyvien vastaavien kokonaiselle taseerälle, on sen yksittäisille eri hyödykkeille laadittava omat poistosuunnitelmat. Lisäksi tilinpäätöstä laadittaessa on huomioitava, että eri hyödykkeiden arvonnousut eivät voi kompensoida toisen hyödykkeen arvonalenemista. Jos kuitenkin keskenään täysin samanlaisten hyödykkeiden hankintaerien hinnat vaihtelevat, voidaan niiden arvostuksessa yleensä käyttää keskihintaperiaatetta. (Kaisanlahti ym. 2018, 94–95; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Netottamiskiellon mukaan tuloslaskelman tai taseen eri eriä ei saa netottaa keskenään vaan ne on ilmoitettava erikseen toisistaan vähentämättä. Jos kirjanpitovelvollisella on esimerkiksi saamia kauppakumppaniltaan samaan aikaan kun se on sille velkaa, on nämä erät esitettävä taseessa erikseen. Tuloslaskelman ja taseen erien erittely on tässä olennaisessa asemassa oikeellisen tilinpäätöksen varmistamiseksi. Jos erien netottamiskielloa ei olisi, näyttäisi yrityksen

kulu- tai taserakenne väärältä sekä tilinpäätös olisi virheellinen. Tästäkin periaatteesta voidaan poiketa tietyissä erityistapauksissa, tai jos erien yhdistäminen yhdeksi eräksi on perusteltua oikean ja riittävän kuvan saamiseksi. (Leppiniemi ym. 2022, luku 5; Villa ym. 2020 luku 3.1.)

4 Kirjanpitäjän oikeudelliset vastuut

4.1 Rikosoikeudellinen vastuu

Kirjanpitäjällä on työssään riski joutua syytetyksi useista eri talousrikoksista. Kirjanpitäjän tulisikin tuntea myös muun muassa rikoslaista ja laista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (niin kutsuttu rahanpesulaki) tulevat vastuut ja velvoitteet. Esimerkiksi toimeksiannolla kirjanpitoa hoitavalla taholla on rahanpesulaista tuleva tuntemis-, selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus sekä näiden velvollisuuksien laiminlyöminen on rangaistavaa. Rahanpesun lisäksi kirjanpitäjä voi työtehtävistään johtuen joutua syytetyksi myös muun muassa velallisen rikoksista, veropetoksesta tai avunannosta tai yllytyksestä niihin. Kirjanpitäjän rikosoikeudellinen vastuu veropetoksissa voi korostua esimerkiksi tapauksissa, joissa oikeellisten tietojen määrääjassa ilmoittaminen on sovittu kirjanpitäjän vastuulle. (Hannula 2022; Jantunen, 2018.)

Vaikka kirjanpitäjä voi olla syytettynä useista eri talousrikoksista, halusin opin- näytetyössäni keskittyä käsittelemään eritoten kirjanpitorikoksia. Seuraavissa luvuissa kerron rikoslaista tulevista kirjanpitorikoksen eri muodoista, rikoksen tunnusmerkistöistä, seurausedellytyksestä ja tekijöistä. Lopuksi kerron myös kirjanpitorikkomuksesta, vaikkei se olekaan rikoslaissa rangaistavaa. Koen tarpeelliseksi kertoa myös siitä, sillä se on lievin kirjanpitolain noudattamatta jättämisestä mahdollisesti tuleva rangaistus.

Kirjanpitorikoksesta säädetään rikoslaissa ja se on luokiteltu elinkeinorikokseksi (Rikoslaki eli RL 1889, 30 luku 9 §–10 §). Kirjanpitorikossäännöksen tärkeimpänä tavoitteena on kirjanpidon oikeellisuuden varmistaminen, sillä sen oikeelli-

suudella on aiemmin kerrottu suuri vaikutus niin yritykselle itselleen kuin sen sidosryhmillekin. Säännöksen eräänlaisena välitavoitteena on myös luotettavan ja oikean kirjanpidon turvaaminen, millä pyritään ehkäisemään ja torjumaan talousrikollisuutta. Kirjanpitorikoksen rangaistukset on haluttu säätää niin ankariksi, että kynnyks sen tekemiseen, muiden talousrikosten peittelemiseksi, olisi suuri. Kirjanpitorikos on harvoin kirjanpitovelvollisen ainoa rikos, vaan se liittyy usein myös muihin talousrikoksiin. Kirjanpitorikoksella peitellään usein muita talousrikoksia kuten kavallusta, avustuspetosta tai veropetosta. Näissä tapauksissa kirjanpitorikos on lähes välttämätöntä, sillä oikeiden kirjausten tekeminen paljastaisi rikoksen. Kirjanpidon tai sen aineiston kätkemisellä tai hävittämällä taas pyritään yleensä vaikeuttamaan rikoksen tutkimista ja siten rangaistuksen saamista. (Lappi-Seppälä & Hakamies & Helenius & Melander & Nuotio & Ojala & Ilkka 2022 luku 2.17; Laurio 2020, 32.)

Kirjanpitorikokseen syyllistyminen ei edellytä hyötymis- tai vahingoittamistarkoitusta, sillä säännöksen tarkoituksena on suojella kirjanpidon luotettavuutta siinänsä. Sidosryhmät eivät siis yleensä ole asianomistajina kirjanpitorikoksissa, sillä heille ei tavallisesti aiheudu tästä välitöntä vahinkoa. Vahinkoa voi syntyä kirjanpitovelvollisen muista talousrikoksista, kuten esimerkiksi velallisen epärehellisyydestä, jonka selvittelyä on pyritty kirjanpitorikoksella vaikeuttamaan tai estämään. Kirjanpitorikoksella on täten vain välillinen vaikutus vahingon syntymiseen. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

Kirjanpitorikokset jaetaan kolmeen luokkaan; perusmuotoiseen, törkeään ja tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen. Näistä kovimman rangaistuksen voi saada törkeästä kirjanpitorikoksesta, jonka enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. (Laurio 2020, 32; RL 1889, 30 luku 9 §–10 §.) Kirjanpitorikokseen voi syyllistyä joko tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella. Rikoslaisissa on säädetty kirjanpitorikoksien tunnusmerkistöt, joilla määritellään ehdot rikoksen täyttymiselle. Kirjanpitorikokseen ei voi kuitenkaan syyllistyä kirjanpidon vähäisistä virheellisyyksistä tai puutteista. Rikoksen täyttymisen edellytyksenä näistä virheistä tai puutteista täytyy seurata oikean ja riittävän kuvan saamisen vaikeuttaminen kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta tai taloudellisesta asemasta.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi useat vähäiset virheelliset kirjaukset eivät yleensä vaikeuta tämän kuvan saamista, mutta yhdenkin merkittävän erän virheellinen kirjaaminen tai poisjättäminen voi ylittää rangaistavuuskynnyksen. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

4.1.1 Kirjanpitorikos

Kirjanpitorikoksesta voi olla rikoslain mukaan syytettynä joko kirjanpitovelvollinen itse, sen edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai toimeksiannolla kirjanpitoa hoitava taho (RL 1889, 30 luku 9 §). Perusmuotoiseen ja törkeään kirjanpitorikokseen syylistyminen edellyttää kuitenkin tahallisuutta (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17). Perusmuotoisen kirjanpitorikoksen rangaistus on joko sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta (RL 1889, 30 luku 9 §). Perusmuotoiseen kirjanpitorikokseen voi syylistyä, jos

- ...1) laiminlyö liiketapahtumien kirjaamista tai tilinpäätöksen laatimista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia,
- 2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja taikka
- 3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa...

(RL 1889, 30 luku 9 §.)

Liiketapahtumien kirjaamisen ja tilinpäätöksen laatimisen laiminlyöntejä tarkastellaan kirjanpitolainsäädännöstä tuleviin velvollisuuksiin verraten. Tässä rikoksessa huomioidaan jo osittainenkin laiminlyönti. Huomioitavaa kuitenkin on, että laiminlyönnin täytyy vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista. Esimerkkinä tilinpäätöksen laatimisen laiminlyönnistä voisi olla tarpeellisten liitetietojen ilmoittamatta jättäminen, mikä vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

Väärien tai harhaanjohtavien tietojen merkitseminen kirjanpitoon voisi tarkoittaa esimerkiksi liiketapahtumien kirjaamista useampaan kertaan tai kirjanpidon

erien virheellistä arvostamista. Kirjanpitoaineiston hävittämisellä tarkoitetaan aineiston fyysistä tuhoamista, jolloin aineistoa ei ole enää saatavilla. Kätkemisellä voidaan taas tarkoittaa aineiston piilottamista tai sen säilytyspaikan salaamista. Kirjanpitoaineiston vahingoittaminen voi olla esimerkiksi tositteiden tai muun aineiston muokkaaminen tai muu käsittely, joka johtaa aineiston osittaiseen tai täyteen lukukelvottomuuteen. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

4.1.2 Törkeä kirjanpitorikos

Törkeä kirjanpitorikos on perusmuotoisen kirjanpitorikoksen ankarampi muoto ja sen rangaistuksena on vankeustuomio, joka on pituudeltaan vähintään neljä kuukautta, mutta enintään neljä vuotta. Törkeän kirjanpitorikoksen on täytettävä perusmuotoisen kirjanpitorikoksen edellytykset, mutta myös rikoslaissa määrättyistä ankaroittamisperusteista on ainakin yhden ehdon täytyttävä. Lisäksi rikoksen on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.) Rikoslaissa määritellyt ankaroittamisperusteet ovat

...1) liiketapahtumien kirjaaminen tai tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään kokonaan tai olennaisilta osiltaan,

2) väärin tai harhaanjohtavien tietojen määrä on huomattavan suuri, ne koskevat suuria summia tai ne perustuvat sisällöltään väärin tositteisiin taikka

3) kirjanpito hävitetään tai kätketään kokonaan tai olennaisilta osiltaan taikka sitä vahingoitetaan olennaisilta osiltaan...

(RL 1889, 30 luku 9 a §.)

Kirjanpitorikoksen vakavuutta ratkoessa on pohdittava, täyttääkö teko kirjanpitorikoksen perustunnusmerkistön vai onko kyseessä törkeä muoto. Tämä ratkaisu on tehtävä olosuhteiden kokonaisarviointin perusteella. (Vento, 2003.) Kokonaisarviointinissa on kuitenkin haastavaa selvittää kirjanpitorikosten suhde mahdollisiin muihin talousrikoksiin, joita sillä on yritetty peittää. Jotta tämän rikoksen merkitys voitaisiin ottaa huomioon arvioitaessa kirjanpitorikoksen vakavuutta, tulisi tämän muun talousrikoksen olla pystytty kohtuullisen luotettavasti arvioimaan. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.) Kirjanpidon laiminlyönti voi myös

johtua tietämättömyydestä tai taitamattomuudesta. Vaikka se ei ole esteenä rikosoikeudellisen tahallisuuden täyttymiselle, voidaan teko katsoa olosuhteet huomioon ottaen törkeän kirjanpitorikoksen sijaan perusmuotoiseksi. Huomioitavaa tässä rajanvedossa on myös se, onko kirjanpidon materiaalit ja tositteet säilytetty asianmukaisesti siten, että kirjanpito on mahdollista tehdä jälkikäteen laiminlyönnistä huolimatta. (Vento, 2003; Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

Liiketapahtumien kirjaamisen laiminlyönnin on törkeässä muodossa koskettava koko kirjanpitoa tai sen olennaista osaa. Vaikka jonkin tietyn liiketapahtumatyyppin kirjaukset olisi laiminlyöty jo pitkään, pitää senkin vaikutuksia arvioida oikeaan ja riittävään kuvaan sekä kirjanpidon luotettavuuteen. Jos nämä ovat luonteeltaan vähäisiä, ei niitä voida pitää olennaisina. Kirjanpitolain toisen luvun pykälässä neljä, säädetään myös muun muassa kirjausjärjestyksestä ja -ajankohdista. Jos kirjauksissa ei noudateta tätä säännöstä, voi tämän laiminlyönnin ehdot myös täytyä. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

Myös kirjanpidon hävittämis- tai kätkemistapauksissa teon on koskettava koko kirjanpitoa tai sen olennaista osaa. Tämän lisäksi kirjanpidon olennaisten osien vahingoittaminen voi täyttää törkeän kirjanpitorikoksen tunnusmerkit. Tällaisten tekojen seurauksena jäljelle jääneestä tai lukukelpoisesta kirjanpidosta ei voida enää saada oikeaa ja riittävää kuvaa liiketoiminnasta. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17; Vento, 2003.)

Väärät tai harhaanjohtavat tiedot voivat tässä muodossa johtaa koko kirjanpidon epäluotettavuuteen. Tämä tarkoittaa, että kirjanpito ei täytä tehtävänsä, joka sille on kirjanpitovelvollisuuden asettamisella tarkoitettu. Tähän voi johtaa taloudellisesti vähäisetkin merkinnät, jos niiden lukumäärä on suuri. Lukumäärän suuruutta arvioitaessa on kuitenkin huomioitava näiden virheellisten kirjausten osuus suhteutettuna koko kirjanpidon laajuuteen. Myös vain yksi väärä tai harhaanjohtava kirjaus voi johtaa törkeän muodon tunnusmerkistön täyttymiseen, jos se summa on merkittävä. (Vento, 2003; Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.)

Väärien tai harhaanjohtavien tietojen merkitseminen kirjanpitoon tapahtuu usein ”kuittikaupalla”. Kirjausten pohjana voidaan käyttää väärennettyjä tai vääriä tositteita, joiden kuvaamat tapahtumat ei ole todellisia tai ne eivät kuulu kirjanpitovelvollisen liiketapamahtumiin. (Vento, 2003; Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.) Kirjanpidon väävät tai väärennetyt tositteet eivät voi kuitenkaan lähökohtaisesti suoraan ankaroittaa rikosta törkeäksi. Korkeimman oikeuden enakkopäätöksessä (KKO 2015:88) Oy B:n koko osakekannan omistavan ja yhtiössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävän yksityishenkilön A:n tuomiota törkeästä kirjanpitorikoksesta alennettiin perusmuotoiseksi, vaikka vääriä tositteita oli laadittu useamman vuoden ajan sekä niiden yhteissumma oli huomattava. Ratkaisussaan KKO oli yhtenä lieventävänä tekijänä tulkinnut säännöksen taustalla olevan lain esitöissä todettua seikkaa. Hallituksen esityksessä (HE 53/2002) oli todettu, että, vaikka sisällöltään väävät tositteet kertovat rikoksen suunnitelmallisuudesta, ei se sellaisenaan sovellu hyvin rikoksen ankaroittamisperusteeksi. (Vento 2016.)

4.1.3 Tuottamuksellinen kirjanpitorikos

Toisin kuin perusmuotoisessa tai törkeässä kirjanpitorikoksessa, tuottamuksellinen kirjanpitorikos ei edellytä tahallisuutta. Tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta voi joutua syytetyksi, jos tekijä on rikkonut huolellisuusvelvoitettaan, jota hänen olisi pitänyt kyseisessä tekoilanteessa objektiivisesti arvioiden noudattaa. (Koponen & Sahavirta 2007, 85.) Tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen rangaistus on sama kuin perusmuotoisessa rikoksessa; sakkorangaistuksesta enintään kahteen vuoteen vankeutta. Tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen voi syyllistyä samat tahot kuin aiemmissa muodoissa, mutta teko on tapahtunut törkeästä huolimattomuudesta sekä sen seurauksena myös oikean ja riittävän kuvan saaminen on vaikeutunut. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17; RL 1889, 30 luku 10 §.) Tuottamuksellisen kirjanpitorikokseen voi syyllistyä, jos

...1) laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen taikka

2) hävittää, hukkaa tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa...

(RL 1889, 30 luku 10 §.)

Huomioitavaa on, että tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen tunnusmerkistöön ei kuulu väärin tai harhaanjohtavien tietojen merkitsemistä kirjanpitoon, sillä tällaisten tekojen tekemisen ei voida yleensä katsoa johtuvan huolimattomuudesta (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17).

4.1.4 Kirjanpitorikkomus

Kirjanpitorikkomuksesta säädetään kirjanpitolaissa ja se on lievin kirjanpitolakia vastaan tehty rike (Rekola-Nieminen 2021, 195). Kirjanpitorikkomuksesta voidaan tuomita vain sakkorangaistukseen eikä vähäisistä rikkomuksista tuomita rangaistusta. Rikkomuksen tekijäpiiriä ei ole pykälässä rajattu, joten siihen sisältyvät samat tahot kuin rikoslain kirjanpitorikoksissakin. Pykälässä säädetään yksityiskohtaisesti laiminlyönneistä, jotka kuuluvat rikkeen tunnusmerkistöön. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016, 347–349; KPL 1997, 8 luku 4 §.) Kirjanpitorikkomuksista säädetään kirjanpitolaissa näin

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) laiminlyö kirjanpitomerkintöjen tekemisen 2 luvun 4 §:n 3 momentissa säädettyssä määräajassa,

2) laiminlyö 2 luvun 5 a §:ssä tarkoitetun velvollisuuden liittää työntekijän allekirjoittama kuitti tai muu maksun todentava selvitys käteisenä rahana maksetusta palkasta 2 luvun 5 §:n mukaiseen tositteeseen,

3) laiminlyö 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetun kirjanpitoaineiston säilytysvelvollisuuden taikka

4) laiminlyö 3 luvun 9 §:ssä tarkoitetun ilmoittamisvelvollisuuden

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain (39/1889) 30 luvun 9, 9 a tai 10 §:ssä tarkoitettuna kirjanpitorikoksena, törkeänä

kirjanpitorikoksena tai tuottamuksellisena kirjanpitorikoksena eikä teosta muuallakaan laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, kirjanpitorikkomuksesta sakkoon.

Rangaistusta ei tuomita, jos rikkomus on vähäinen.

(KPL 1997, 8 luku 4 §.)

Rikkomuksen vähäisyyttä tarkastellessa arvioidaan laiminlyönnin merkitystä ensisijaisesti tilinpäätösinformaation hyväksikäyttäjän näkökulmasta. Vaikka pykälän toisessa momentissa kuvataan sen toissijaisuutta rikoslain kirjanpitorikoksiin, täytyy tässäkin rikkomuksessa pystyä näyttämään teon tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. (Leppiniemi ym. 2016, 348–351.)

4.2 Vastuun jakautuminen

Kuten aiemmin todettiin, kirjanpitorikokseen voi syyllistyä se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, kirjanpitovelvollinen tai kirjanpitovelvollisen edustaja, johon lukeutuu muun muassa osakeyhtiön hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja tai tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä henkilö (Vento 2005). Erityisesti yhteisömuotoisissa yrityksissä kirjanpidosta ovat vastuussa kirjanpitovelvollisen edustaja(t). Tällöin kirjanpidosta vastuussa oleva henkilö määräytyy organisaation mukaan. Arvioitaessa henkilön osallisuutta ja syyllisyyttä kirjanpitorikokseen on arvioitava henkilön todellisia toimintavelvollisuuksia ja -mahdollisuuksia sekä kohdennettava rikosoikeudelliset vastuut mahdollisimman pitkälle näiden mukaan. (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17.) Henkilöyhtiöissä, eli avoimissa tai kommandiittiyhtiöissä, vastuu kirjanpidosta on ensisijaisesti vastuunalaisilla yhtiömiehillä. Myös yksityinen elinkeinonharjoittaja, eli toiminimellä toimiva yrittäjä, voi olla vastuussa kirjanpitorikoksesta. Kirjanpitorikoksesta voi olla myös syytettynä henkilö, joka on yhtiöoikeudellisen vastuuaseman ulkopuolella, mutta käyttää tosiasiallista määräysvaltaa yrityksessä. Tällöin hän todellisuudessa käyttää samanlaista valtaa kuin edellä mainitut johtoelimet. (Vento 2015.)

Vaikka osakeyhtiöissä toimitusjohtaja on vastuussa juoksevan kirjanpidon järjestämisestä ja sen valvonnasta, niin se ei poista hallituksen yleistä valvontavastuuta. Tämä siis tarkoittaa, että hallituksen tai sen jäsenien vastuuta ei voi toimielinten välisin sopimuksin poistaa. Tästä esimerkkinä KKO:n ennakkotapaus (KKO 2001:85), jossa hallituksen puheenjohtajana toiminut A sopi hallituksen jäsenenä ja toimitusjohtajana toimineen B:n kanssa, että B hoitaa kirjanpidon. Kirjanpito laiminlyötiin, ja tämän seurauksena A oli syytettynä kirjanpitorikoksesta. A kiisti syytteessä mainitut teot vedoten sopimuksella tehtyyn vastuunjakoon. KKO katsoi A:n laiminlyöneen velvollisuutensa valvoa, että yhtiön kirjanpito oli tilikaudelta pidetty sekä tilinpäätös laadittu ja siten syyllistyneen kirjanpitorikokseen. (Koponen ym. 2007, 65.)

Vaikka kirjanpitorikoksen tekijä on tavallisesti sidottu kirjanpitolaista tulevaan kirjanpitovelvollisuuteen, voi rikoksen tekijänä olla myös toimeksiantona kirjanpitoa hoitava taho, kuten ulkoisen tilitoimiston edustaja tai yksittäinen kirjanpitäjä (Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17; Vento, 2015). Vastuu kirjanpitorikoksesta voi olla joko kokonaan kirjanpitovelvollisen tai ulkopuolisen toimeksiannon saajan tai se voi toimeksiannon luonteen perusteella jakautua näiden kesken (HE 66/1988, 90; Lappi-Seppälä ym. 2022, luku 2.17). Huomioitavaa myös on, että jos kirjanpitovelvollinen valitsee yrityksen kirjanpitoa hoitamaan kirjanpitäjän tai tilitoimiston, joka on epäpätevä tai jolla ei ole edellytyksiä tehtävän hoitamiseen, saattaa kirjanpitovelvollinen syyllistyä tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen. Toisaalta taas toimeksiannon vastaanottaja saattaa myös syyllistyä tähän rikokseen, jos hän on tietoinen kykenemättömyydestään hoitaa tehtävää. (Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Kirjanpitovelvollisen ja toimeksiantona kirjanpitoa hoitavan tilitoimiston rikosoikeudellinen vastuu jakautuu ensisijaisesti lainsäädännöllä vahvistettujen periaatteiden ja toimeksiantosopimuksen perusteella. Sillä miten työ on jaettu osapuolten kesken toimeksiantosopimuksella, on huomattava merkitys tässä vastuunjaossa. Jos kirjanpitovelvollinen antaa toimeksisaajalle tarkat ohjeet kirjanpidon tekemiseen ja toimeksisaaja tekee vain mekaanisen tai rutiininomaisen työn noudattaen näitä ohjeita, voi vastuu olla yksin kirjanpitovelvollisen. Jos

taas kirjanpitovelvollinen vain toimittaa kirjanpitoaineiston toimeksisaajalle ohjeita antamatta, saattaa kirjanpitovelvollinen jäädä kokonaan vastuun ulkopuolelle. Jos osapuolet taas laativat tilikauden kirjanpidon tai tilinpäätöksen yhdessä, vastaavat he yleensä yhdessä mahdollisista virheellisyyksistä. (HE 66/1988, 90; Leppiniemi ym. 2022, luku 5.)

Käytännössä rikosoikeudellinen vastuun jakautuminen ulkopuolisen toimeksisaajan ja kirjanpitovelvollisen välillä riippuu toimeksisaajan osuudesta kirjanpitoon ja tilinpäätökseen (HE 66/1988, 90). Jos kirjanpitäjä tai muu tilitoimiston edustaja tekee itsenäisiä ratkaisuja kirjauksissaan tai tilinpäätöstä laatiessaan, on hänellä suurempi riski joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen kirjanpidon mahdollisista virheellisyyksistä tai puutteellisuuksista. Jos kirjanpitäjä ei esimerkiksi saa kirjanpitovelvolliselta selvitystä liiketapahtuman luonteesta ja hän tekee kirjausratkaisun itse, on hän siitä yleensä vastuussa. Jos taas kirjanpitäjä ei esimerkiksi saa kirjanpitoaineistoa osittain tai ollenkaan, tulisi hänen dokumentoidusti pyytää kirjanpitovelvollista toimittamaan se. Tämä auttaa kirjanpitäjää näyttämään, että hän on yrittänyt puuttua tilanteeseen eikä ole tietoisesti tai tahallaan tehnyt puutteellista tai virheellistä kirjanpitoa. Painoarvoa on siis sillä, kuinka aktiivisesti kirjanpitäjä on ollut vaikuttamassa tehtyihin ratkaisuihin ja kirjanpidon sisältöön. (Anunti 2020; Vento 2015.)

Kirjanpitäjä on työssään asiantuntijaroolissa ja olennainen osa työnkuvaa onkin kirjanpitovelvollisen ohjaus ja neuvominen, sillä kirjanpitovelvollisella ei useinkaan ole tarvittavaa tietämystä kaikkien taloushallinnollisten velvollisuuksien täyttämiseksi. Digitalisaation ja automatisaation hoitaessa alati enenevässä määrin kirjanpidon rutiininomaisista kirjauksista, kirjanpitäjän rooli asiantuntijana korostuu ja kasvaa entisestään. Kirjanpitäjän täytyy paitsi neuvoa kirjanpitovelvollista esiin nousevissa kysymyksissä, mutta myös ohjata kirjanpitovelvollista toimimaan eri lakien mukaisesti. Kirjanpitäjän asiantuntijavastuu korostuu myös rikosoikeudellisessa mielessä. Vaikka kirjanpitäjä ei ole itse tehnyt virheellisiä tai puutteellisia kirjauksia, voi hän silti joutua vastuuseen kirjanpitovelvolliselle antamistaan virheellisistä neuvoista tai ohjauksesta. (Anunti 2020.) Kirjanpitäjä tai tilitoimiston edustaja voi olla syytettynä paitsi kirjanpitorikoksen tekijänä,

mutta myös avunannosta tai yllytyksestä rikokseen. Esimerkiksi oikeuskäytännössä on tuomittu henkilö, joka on antanut taloudellisen neuvon asiakkaalleen. Asiakas on tämän jälkeen noudattanut saamaansa neuvoa ja teko on myöhemmin paljastunut veropetokseksi. (Hannula 2022.)

4.3 Ennaltaehkäisy

Vaikka kirjanpitäjällä on riski joutua syytetyksi kirjanpitorikoksista tai muista talousrikoksista, voi riskiä huomattavasti pienentää omalla toiminnalla. On tärkeää, että kirjanpitäjä on huolellinen ja käyttää omaa harkintaansa työtehtäviä hoitaessaan. Olennainen osa rikosoikeudellisen vastuun realisoitumisen ehkäisyssä on luonnollisesti ajantasaisen lainsäädännön mukaan toimiminen. Kirjanpitäjän tulisi päivittää osaamistaan aktiivisesti, vähintäänkin olennaisten lainmuutosten myötä. (Hannula 2022.) Mahdollisten rikosoikeudellisten vastuiden välttämiseksi kirjanpitäjän tulisi myös dokumentoida työnsä hyvin. Tällä ei tarkoiteta lakisääteisten kirjanpitomateriaalien säilyttämistä vaan esimerkiksi selvityspyyntöjen, neuvojen, muistutusten ja kirjanpitovelvollisen kanssa käytyjen keskusteluiden dokumentointia. Tällä voidaan myöhemmin osoittaa kirjanpitäjän toiminta ja osuus mahdollisiin kirjanpidon tai tilinpäätöksen virheellisyyksiin tai puutteisiin. (Vento 2015.)

Kirjanpitäjällä on kuitenkin velvollisuuksia, jotka myös osaltaan suojelevat häntä mahdollisilta syytteiltä, jos hän siis toimii niiden mukaisesti. Näitä ovat tarkkailuvelvollisuus, selvitysvelvollisuus, puuttumisvelvollisuus sekä pidättäytymis- ja irtaantumisvelvollisuus. (Anunti 2020; Räisänen 2022.)

Kirjanpitäjän tulee tuntea yleisesti kirjanpitovelvollisen liiketoimintaa sekä tunnistaa sen toimialakohtaiset tavat ja riskit, jotta hän osaa tarkastella kirjanpitovelvollisen toimintaa kokonaisuutena ja tunnistaa epäilyttävät tapahtumat. Tästä hyvänä esimerkkinä ala, jossa pitäisi olla korkeat henkilöstökustannukset, mutta henkilöstökuluja onkin huomattavan vähän suhteessa liikevaihtoon. Kirjanpitäjän tulisi tarkkailuvelvollisuutensa nojalla aina tarkistaa kirjanpitovelvolliselta sa-

maansa kirjanpitomateriaalin kattavuus ja uskottavuus sekä pohdittava, kuvaako se kirjanpitovelvollisen toimintaa verraten sitä sen toimialaan. Jos materiaali vaikuttaa virheelliseltä tai epäluotettavalta, tulisi kirjanpitäjän aina vaatia tähän selvitystä. Jos selvitystä ei tule tai selvitys on epäuskottavaa, kirjanpitäjän tulee kieltäytyä kyseisistä kirjauksista oman selustansa turvaamiseksi. (Laine 2021; Räisänen 2022.) Vastuu kirjausten oikeellisuudesta ja lainmukaisuudesta jää kuitenkin kirjanpitäjälle, sillä hän on toimissaan asiantuntija-asemassa. Vaikka kirjanpitovelvollinen tai tilitoimistossa työskentelevän kirjanpitäjän esihenkilö kertoisi ottavansa vastuun epäilyttävistä kirjauksista, tulisi näiden kirjausten tekemisestä silti pidättäytyä. Tilitoimiston tai kirjanpitäjän vastuuta ei voi näin hälventää. (Ojala 2021.)

Puuttumisvelvollisuus tarkoittaa muun muassa sitä, että kirjanpitäjän on ohjeistettava kirjanpitovelvollista toimimaan lain vaatimalla tavalla ja toimittamaan kaikki vaadittavat materiaalit oikeellisen kirjanpidon laatimiseksi. Jos kirjanpitäjä ei esimerkiksi puutu tilanteeseen ja vaadi materiaalien toimittamista, ja kirjanpito jää sen vuoksi puutteelliseksi tai pitkäksi aikaa hoitamatta, voi kirjanpitäjä passiivisuutensa vuoksi syyllistyä kirjanpitorikokseen jopa tekijänä. Viranomaiskäytännöissä on kiinnitetty huomioita siihen, että onko kirjanpitäjä omalla toiminnallaan mahdollistanut puutteellisen kirjanpidon tekemistä, onko hän puuttunut asiaan ja miten, sekä kuinka pitkään hän on jatkanut toimensa ja mahdollistanut siten puutteellisen kirjanpidon tekemisen. (Räisänen 2022; Laine 2021.)

Korostettu asiantuntijavastuu sisältää selonottovelvollisuuden. Jos kirjanpitäjä laiminlyö selonottovelvollisuuden, ottaa hän tietoisesti riskin. Jos kirjanpitovelvollinen haluaa esimerkiksi toteuttaa aggressiivista verosuunnittelua, ja kirjanpitäjä on epävarma sen laillisuudesta, tulisi kirjanpitäjän kertoa tästä kirjanpitovelvolliselle sekä suositella tarkempaa selonottoa esimerkiksi hakemalla tähän ennakoratkaisua. (Laine 2021.)

Jossain tapauksissa kirjanpitovelvollisella saattaa olla huono taloudellinen tilanne, jolloin kirjanpidon laskut voivat jäädä maksamatta. Tällöin kirjanpitoa hoi-

tava taho voi käyttää maksamisen painostuskeinona kirjanpidon tekemisestä pidättäytymistä, kunnes laskut ovat maksettu. Kirjanpidon tekemisestä pidättäytymistä painostuskeinona ei kannata käyttää pitkään, sillä siitä saattaa seurata rikosoikeudellinen vastuu kirjanpidon laiminlyönnistä. Tällaisissa tapauksissa toimeksianto on irtisanottava. (Laine 2021.) Oikeustapauksissa kirjanpitäjiä on tuomittu, kun he ovat keskeyttäneet kirjanpidon hoitamisen maksamattomien laskujen vuoksi, mutta kirjanpitovelvollinen on jatkanut materiaalien toimittamista kirjanpitäjälle. Tällöin on katsottu, että kirjanpitäjä olisi voinut ja hänellä olisi ollut velvollisuus hoitaa kirjanpitoa, mutta se oli laiminlyöty. (Vento 2015.)

Jossain tapauksissa tilitoimiston tai muun kirjanpitoa toimeksiannolla hoitavan tahon ainoaksi mahdollisuudeksi jää toimeksiannon irtisanominen tai purkaminen välttyäkseen rikosoikeudellista vastuulta. Näissä tapauksissa tilitoimiston ja kirjanpitovelvollisen välillä saattaa olla epäselvyyksiä tai erimielisyyksiä kirjanpidon ratkaisusta tai lainmukaisista kirjauksista. Joskus taas toimeksiannolla suoritettava tehtävä voi osoittautua sitä hoitavalle taholle liian vaikeaksi tai mahdottomaksi esimerkiksi materiaalipuutteen takia, minkä takia kirjanpitäjällä ei ole muuta mahdollisuutta kuin laiminlyödä kirjanpidon hoitamista ja tilinpäätöksen laatimista. Näissä tapauksissa toimeksianto tulisi lakkauttaa kokonaan, sillä kirjanpidon laiminlyönnit ja virheellisyydet voivat johtaa tilitoimiston tai kirjanpitäjän rikosoikeudellisten vastuiden realisoitumiseen toimeksiantosuhteen ollessa voimassa. (Ojala 2019; Hannula 2022.)

5 Selvitys

5.1 Tutkimusmenetelmä ja toteutus

Opinnäytetyössä halusin kartoittaa, kuinka hyvin kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt kokevat tuntevansa työtehtäviin vaikuttavat sääntelyt sekä alan rikosoikeudelliset vastuut. Lisäksi halusin selvittää, miten eri kirjanpitäjien taustat, kuten esimerkiksi ikä, koulutus ja työkokemus, vaikuttavat näihin kokemuksiin sekä, miten kirjanpitäjät huolehtivat ajantasaisesta ammattiosaamisestaan.

Päätin lähteä hakemaan näihin kysymyksiin vastauksia käyttäen triangulaatiota eli monimenetelmäistä tutkimusasetelmaa. Tässä ilmiötä pyritään ymmärtämään käyttäen erilaisia tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Useamman menetelmän käytöllä voidaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta sekä tutkivasta ilmiöistä voidaan saada monipuolisempi ja syvällisempi näkemys yhden tietyn näkökulman sijaan. (Kananen 2014, 62; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Käyttämässäni menetelmässä on piirteitä niin kvantitatiivisesta kuin kvalitatiivisestakin tutkimusotteesta, mutta pääpaino on kvantitatiivisessä lähestymistavassa. Tutkimusmenetelmät voidaan jaotella tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiin (Kananen 2014, 47). Seuraavaksi kerronkin aineiston käsittelyssä käyttämäni menetelmistä vaiheittain.

5.1.1 Aineiston keruu

Aineiston keruuseen päätin käyttää e-lomaketta, joka on Metropolian omalla palvelimella toimiva lomake- ja asiointijärjestelmä, ja sen palveluntarjoajana on Eduix Oy. E-lomakkeen täyttäkseen vastaajien ei tarvitse rekisteröityä tai kirjautua mihinkään palveluun, sekä sen avulla kyselyyn osallistuvat voivat vastata anonyymisti. Lomakkeen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen suunnittelussa huomioitiin aiheen luonne, jottei yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa. Siinä ei kysytty henkilöä yksilöiviä tietoja eikä vastauksia yhdistelemällä pystynyt päättelemään vastaajan henkilöllisyyttä. Lomake lähetettiin myös useille eri yrityksille, sekä kyselystä saatuja vastauksia analysoitiin ryhmätasolla. Lopullisista tutkimustuloksista ei siis ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia tai yrityksiä. Lomakkeen yhteyteen liitin myös tutkimustiedotteen (liite 2), josta vastaaja pystyi saamaan lisätietoa kyselystä.

Lomakkeen kysymyspatteristo (liite 3) koostui pääosin strukturoiduista kysymyksistä, jotka ovat tyypillisiä määrällisessä eli kvantitatiivisessä tutkimuksessa. Strukturoidulle kyselylle on ominaista rajatut kysymykset, joille on annettu vastausvaihtoehdot. Strukturoiduissa kysymyksissä tiedetään, mitä kysytään sekä näiden kysymysten oletetut vastausvaihtoehdot tunnetaan. Kvantitatiivisella tutkimusotteella voidaan kyselylomakkeen avulla selvittää määrällistä tietoa ilmiön

muuttujien määrästä sekä niiden välisistä suhteista. (Kananen 2014, 89; 133.) Kvantitatiivinen tutkimusote sopii siis hyvin mittaamaan vastaajien eri taustatekijöiden vaikutuksia heidän kokemuksiinsa. Näiden kysymysten vastausvaihtoehdoille on annettu numeeriset arvot, joten näiden muuttujien välistä suhdetta voidaan arvioida muun muassa ristiintaulukoinnin avulla. Avoimet kysymykset ovat taas tyypillisiä kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimusotteessa. Nämä kysymykset voivat olla suunnattuja, rajattuja tai täysin avoimia. (Kananen 2014, 53; 152.) Lomakkeessa oli monen strukturoidun kysymyksen yhteyteen laitettu lisätietoja-kenttä, johon vastaaja pystyi esimerkiksi tarkentamaan vastaustaan tai kertomaan tästä aiheesta lisätietoja. Lomakkeen loppuun oli myös jätetty avoin kysymys, johon vastaaja pystyi vapaasti kertomaan aiheesta ja ajatuksistaan, joita kysely mahdollisesti herätti.

Kyselyn kohderyhmänä eli populaationa olivat tilitoimistoissa kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt (Kananen 2015, 266). Jätin kohderyhmän ulkopuolelle kirjanpitovelvollisen yrityksen sisäisissä kirjanpidon tehtävissä työskentelevät henkilöt, sillä tämän kohderyhmän tavoittaminen olisi ollut hyvin haastavaa, koska yritykset eivät yleisesti ottaen jaa sisäisen taloushallinnon yhteystietoja ulkopuolisille verkkolähteissään. Suomessa tilitoimistoalalla toimivista yrityksistä suurin osa on pien- tai mikroyrityksiä sekä alan yritysten keskimääräinen henkilöstönlukumäärä on kaksi. Tilitoimistoalalla toimii Suomessa yli 4100 yritystä sekä alalla työskentelee yli 12000 henkilöä. (Taloushallintoliitto c.) Tämän koko kohdejoukon eli perusjoukon tavoittaminen olisi hyvin haastavaa ja käytännössä mahdotonta käytettävissä oleviin resursseihin nähden (aika, ohjelmistot ja vastaajien tavoitettavuus). Kokonaistutkimus tarkoittaa, että kaikki perusjoukkoon kuuluvat havaintoyksilöt, eli tässä tapauksessa tilitoimistojen kirjanpitäjät, mitataan. Tämän toteuttaminen olisi edellyttänyt kaikkien näiden tilitoimistojen yhteystietoja sekä sitä, että kutsu lomakkeen täyttämiseen olisi välitetty kaikille perusjoukkoon kuuluville kyseisessä yrityksessä työskenteleville henkilöille. (Vilka 2007, 51.)

Tilitoimistojen etsinnässä käytin Suomen Taloushallintoliitto ry:n listausta sen auktorisoimista tilitoimistoista. Taloushallintoliiton mukaan näitä tilitoimistoja on

yli 600 kappaletta, niissä työskentelee yhteensä yli 11200 henkilöä sekä yhden tällaisen yrityksen keskimääräinen henkilöstölukumäärä on 9 (Talouhallintoliitto c). Koin resurssien puitteissa käytännöllisimmäksi tehdä otannan näistä yrityksistä, joiden edustajille lähetin sitten saatekirjeen kyselystä (liite 1) sisältäen linkin lomakkeeseen sekä pyynnön välittää viesti oikeille henkilöille yrityksessä. Yhteystiedot sähköposteihin hain yritysten omilta internetsivuilta sekä lähetin sähköpostit yksitellen käyttäen Microsoftin Outlook-ohjelmaa.

Otannassa kohderyhmästä vain osa tutkitaan. Tästä kohderyhmästä otetaan otos, joka on ryhmä, joka edustaa koko populaatiota. On olemassa useita otantamenetelmiä, ja oikean menetelmän valintaan sekä otoksen kokoon vaikuttaa kohderyhmän rakenne. Kohderyhmän rakenteen tunteminen on edellytyksenä luotettaville tuloksille. Tämän rakenteen tuntemiseen tarvitaan tilastotietoja populaatiosta sekä listaus sen jäsenistä. Jos näitä tietoja ei ole, on tilastollisesti oikeiden otantamenetelmien käyttö vaikeaa. Jotta otanta voidaan toteuttaa, tarvitaan populaatiosta luettelo. (Kananen 2015, 267–268.) Saadakseni listauksen tilitoimistoista, jouduin siis jättämään kyselyn ulkopuolelle muissa kuin auktorisoiduissa tilitoimistoissa työskentelevät henkilöt. Tällä tekemilläni rajauksella on todennäköisesti vaikutusta perusjoukosta tehdyn otoksen edustavuuteen ja siten myös tulosten yleistettävyyteen. Tulokset kuvaavat luotettavammin kirjanpidon tehtävien parissa työskentelevien henkilöiden tuntemuksia ja kokemuksia auktorisoiduissa tilitoimistossa kuin kaikissa tilitoimistossa.

Rajatessani kyselyn vastaajat vain auktorisoiduissa tilitoimistoissa työskenteleviin henkilöihin käytin niin kutsuttua mukavuusotantaa, joka on ei-todennäköisyyteen pohjautuva otantamenetelmä. Mukavuusotannassa vastaajat kerätään sieltä, mistä heidät satutaan tavoittamaan. Ei-todennäköisyyteen perustuvat otantamuodot eivät tuota tilastollisesti luotettavaa aineistoa, mutta niitä kuitenkin käytetään melko paljon. Tilanteissa, joissa populaatiosta ei ole rekisteriä, voidaan joutua käyttämään näitä menetelmiä. Tuloksiin tulee kuitenkin suhtautua varovaisuudella ja kriittisesti. Näitä tuloksia voidaan pitää suuntaa-antavina. (Kananen 2015, 270–272.)

Suomen Taloushallintoliitto ry:n auktorisoimien tilitoimistojen listauksesta keräsin eri tilitoimistoja käyttäen harkinnanvaraista otantaa. Harkinnanvarainen otanta on myös ei-todennäköisyyteen perustuva otanta, jossa otoksen havaintoyksiköt valitaan harkinnan mukaan. Näillä valinnoilla otokseen halutaan havaintoyksiköt, joiden uskotaan edustavan kohderyhmää parhaiten. Tämäkään otantamenetelmä ei luonnollisesti täytä tilastollisen otannan kriteerejä, mutta varsinkin verkkotutkimuksissa tähän joudutaan kovin usein tyytymään käytännön syistä. (Kananen 2014, 177; Kananen 2015, 272.)

Koska Taloushallintoliiton internetsivuilla olevaa listausta tilitoimistoista ei ole saatavilla erillisenä listauksena esimerkiksi Excel-muodossa, olisi tilastotieteellisesti oikeaoppisen satunnaisotantamenetelmän käyttäminen ollut käytännössä äärimmäisen vaikeaa ja työlästä. Tämä olisi edellyttänyt, että olisin käsin kirjoittanut kaikkien näiden yli 600 yrityksen tiedot yhteen rekisteriin, minkä jälkeen olisin voinut toteuttaa tämän satunnaisotannan, jossa kaikilla yrityksillä olisi ollut yhtä suuri todennäköisyys tulla mukaan otokseen. (Kananen 2014, 179–180.) Tämän vuoksi valitsin tähän vaiheeseen harkinnanvaraisen otannan. Poimin Taloushallintoliiton listauksesta sattumanvaraisesti 113 eri yritystä. Poimintoja tehdessäni kiinnitin kuitenkin huomiota yritysten kokoon, jotta yrityksiin valikoituisi kaiken kokoisia yrityksiä, ja vastaajiin tulisi siten mahdollisesti enemmän kirjanpitäjiä erilaisilla taustatiedoilla.

5.1.2 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytin niin kvantitatiivisesta kuin kvalitatiivisestakin tutkimusotteesta tyypillisiä menetelmiä. Aloitin aineiston käsittelyn käymällä läpi lomakkeiden vastaukset yksitellen. Tällä voidaan varmistaa, ettei saaduissa vastauksissa ole puutteellisesti tai asiattomasti täytettyä lomakkeita, ja ne voidaan poistaa aineistosta ennen analyysivaihetta (Vilkkä 2007, 106). Seuraavaksi vein lomakkeista saadut vastaukset yhteen Excel-tiedostoon, jossa kaikille vastaajille oli annettu oma juokseva numeroarvo. Loin siis tutkimusaineiston eli havaintomatriisin (Vilkkä 2007, 111). Tämän jälkeen tarkistin aineiston muuttujat eli ky-

symykset sekä aineiston arvot eli annetut vastaukset. Näiden tulee vastata kyselylomakkeessa olevia asioita, jotta vastaavuus säilyy. Muutoin analyysivaiheessa voi tulla tulkintavirheitä. (Vilkka 2007, 113–114.)

Strukturoitujen kysymysten analysoinnissa käytin määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmiä. Aineiston analyysissä käytin suoria jakautumia, jotka näkyvät näissä tuloksissa taulukoina ja kuviona. (Kananen 2014, 209.) Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisellä ristiintaulukoinnilla voidaan tutkia kahden muuttujan välistä riippuvuutta (Vilkka 2007, 119). Työssäni tämä oli hyvin olennainen työkalu arvioitaessa kirjanpitäjien taustojen vaikutuksia heidän tuntemuksiinsa ja kokemuksiinsa. Ristiintaulukoinneissa käytin Microsoftin Excel-ohjelmaa, ja niiden tulokset on myös esitetty tuloksissa taulukoina ja kuviona.

Lomakkeen sanallisten vastausten käsittelyssä käytin laadulliselle tutkimusotteelle tyypillisiä menetelmiä. Aloitin näiden vastausten käsittelyn lukemalla kaikki vastaukset läpi ja jakamalla tekstin asiasisältöihin eli segmentteihin (Kananen 2014, 110–112). Tämän jälkeen koodasin aineiston eli luokittelin samankaltaiset osat yhteen omilla värikoodeillaan sekä nimesin ne niiden ominaisuuksien mukaan (Juhila a). Aineiston analysoinnissa käytin teemoittelua. Se on yksi sisällönanalyysin muoto, jossa aineistosta etsitään keskeisiä aiheita eli teemoja, jotka ovat olennaisia tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Nämä teemat muodostuvat aineistossa usein esiintyvistä piirteistä eikä näitä teemoja voi siten valita etukäteen ennen analyysivaihetta. Yleistä teemoittelussa on, että tuloksia esitellessä aineistosta nostetaan esiin erilaisia sitaatteja eli katkelmia aineistosta. (Juhila b.)

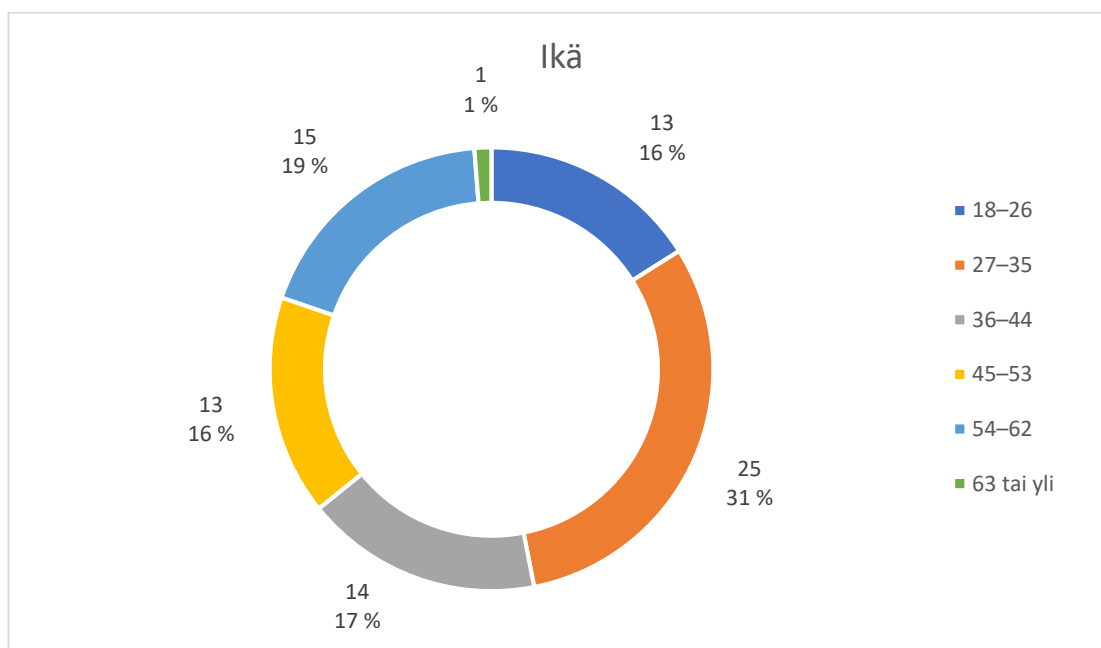
5.2 Tulokset

5.2.1 Taustatiedot

Kuten aiemmin mainittiin, poimin 113 eri yritystä ja lähetin niiden edustajille sähköpostiviestin, jossa kerroin lyhyesti kyselystä sekä pyysin heitä välittämään viestin kirjanpidon parissa työskentelevälle henkilöstölleen tai julkaisemaan sen

yrittäjänsä intranetissä. Yritysten sähköpostiosoitteita etsiessä pyrin välttämään yrityksen yleisiä info-osoitteita ja lähettämään viestit esimerkiksi kirjanpidon, taloushallinnon tai HR-puolen esihenkilöille. Joidenkin yrityksen kohdalla lähetin viestin kopiona useammalle saman yrityksen edustajalle varmistaakseni viestin saapumisen perille oikealle vastaanottajalle. Viestejä lähti yhteensä 221 eri sähköpostiosoitteeseen. Lomakekyselyyn vastaajia kertyi 81.

Vastaajista liki kaksi kolmasosaa oli naisia (64%), lähes kolmasosa miehiä (32%) sekä muun sukupuolisia (3%) ja vastaamatta jättäneitä (1%) oli muutama. Ikäryhmittäin eniten vastaajia (31%) kuului ikäryhmään 18–26-vuotiaat (kuvio 1). Vain yksi vastaaja (1%) oli 63-vuotias tai sitä vanhempi. Loput vastaajista jakautuivat melko tasaisesti eri ikäryhmien välille (16–19%).

Kuvio 1. Vastaajien jakautuminen ikäryhmittäin.

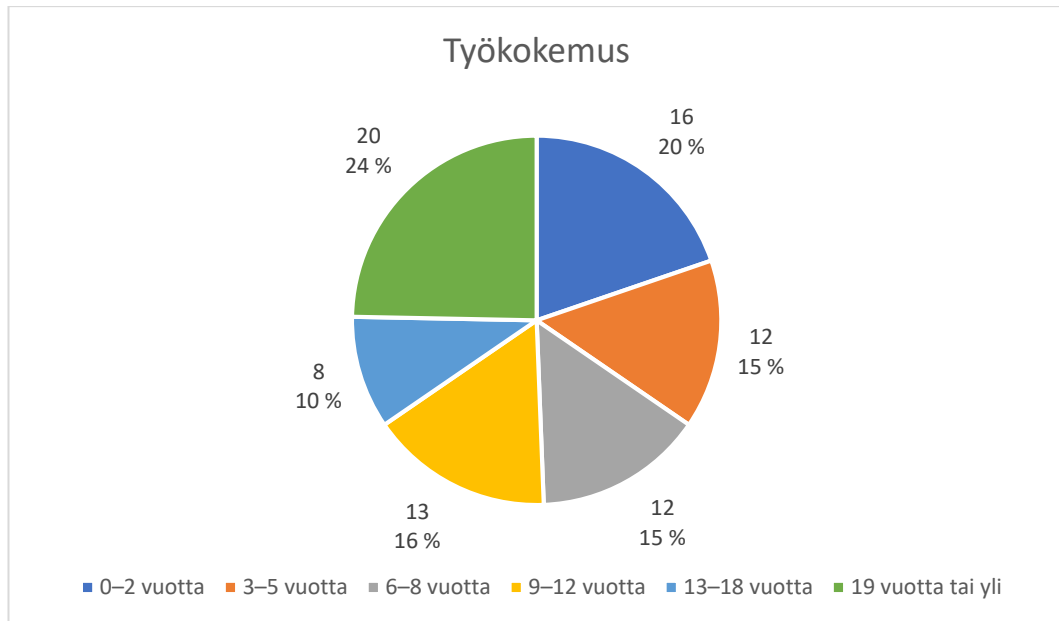
Vastaajilta kysyttiin myös heidän koulutustaustaansa. Kysymyksessä oli valmiit oletetut vastausvaihtoehdot sekä vaihtoehto ”Muu, mikä?”. Vastaajaa ohjeistettiin valitsemaan näistä koulutusvaihtoehdoista ylin, jos hänen kohdallaan näistä täytyisi useampi. Vastaajien, jotka ilmoittivat tradenomitutkinnon ylimmäksi tutkinnokseen, osuus oli huomattavasti suurin (40%) (taulukko 2). Seuraavaksi yleisimmät tutkinnot vastaajien keskuudessa olivat merkonomien tutkinto (21%)

ja KLT-tutkinto (21%). Vastausvaihtoehdon ”Muu, mikä?” valinneiden vastauksissa yleisenä teemana oli muut taloushallinnon ammattitutkinnot ja -koulutukset.

Taulukko 2. Vastaajien ylimmät tutkinnot.

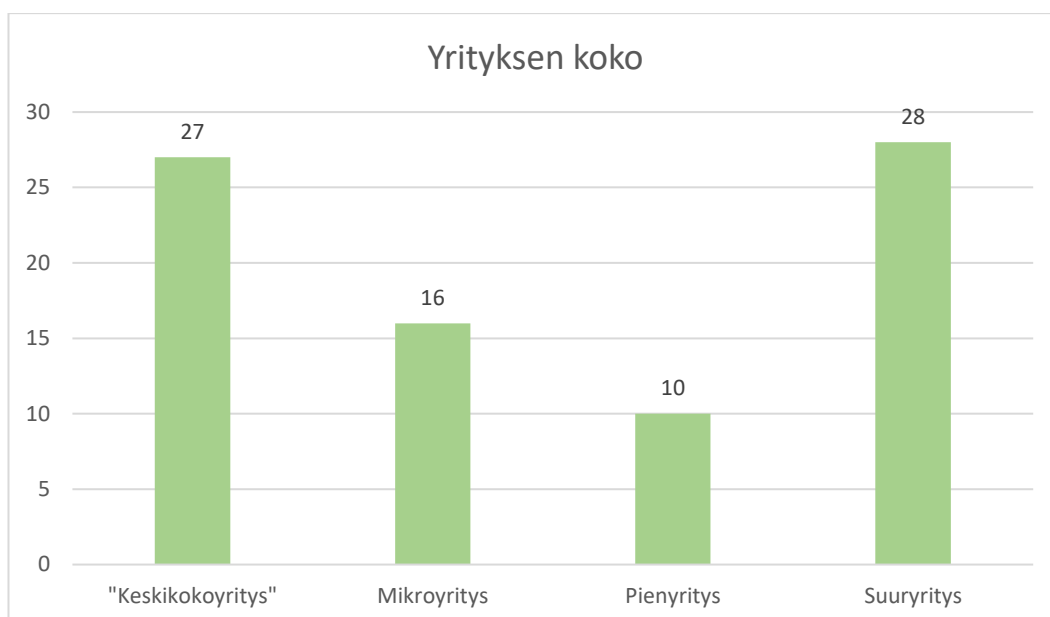
Koulutus	Vastaajat (Ikm)	Vastaajista (%)
Merkonomi	17	21%
Tradenomi (AMK)	32	40%
Tradenomi (YAMK)	1	1%
Kauppätieteiden kandidaatti	2	2%
Kauppätieteiden maisteri	8	10%
KLT-tutkinto	17	21%
TNT-tutkinto	0	0%
Muu, mikä?	4	5%

Suurin osa vastaajista (66%) kertoi oman asemansa työyhteisössä olevan joko toimihenkilö (27%) tai työntekijä (39%). Myös lähes viidesosa (19%) vastaajista kertoi olevansa johtoasemassa sekä noin joka kymmenes (9%) vastaajista työskenteli ylempänä toimihenkilöinä. Harjoittelijat olivat vähiten (6%) edustettuina vastauksissa. Vastaajilta kysyttiin myös heidän työhistorian pituutta kirjanpidon tehtävien parissa. Työkokemusten määrät jakautuivat melko tasaisesti eri vastausvaihtoehtojen ympärille (kuvio 2). Suurin vastaajaryhmä (24%) kuitenkin koostui vastaajista, joilla oli työkokemusta 19 vuotta tai enemmän. Toiseksi eniten vastaajia (20%) oli 0–2 vuoden työkokemuksella.

Kuvio 2. Vastaajien työkokemus kirjanpidon tehtävissä.

Valtaosa vastaajista (89%) työskenteli ulkoisessa tilitoimistossa tehden kirjanpitoa asiakasyrityksille. Vajaa kymmenys (9%) vastaajista kertoi työskentelevänsä yrityksen sisäisessä taloushallinnossa. Vain pieni osa vastaajista (2%) kertoi suhteensa kirjanpitovelvolliseen olevan jokin muu ulkoinen taloushallinto kuten esimerkiksi toimeksiantosuhde tai tilintarkastus. Vastaajilta kysyttiin myös, minkä kokoluokan yrityksessä he työskentelevät. Enemmistö vastaajista (68%) työskenteli joko suuryrityksessä (35%) tai niin kutsutussa ”keskikokoyrityksessä” (33%) (kuvio 3). Viidesosa (20%) vastaajista työskenteli kuitenkin mikroyrityksessä ja noin kymmenesosa (12%) pienyrityksessä.

Kuvio 3. Vastaajien jakautuminen eri kokoisiin yrityksiin, joissa he työskentelevät.

Vaikka vastaajia olisi voinut olla enemmän, vastaajia kertyi kuitenkin hyvin monipuolisesti erilaisilla taustamuuttujien arvoilla. Suurempi vastaajamäärä olisi kuitenkin voinut mahdollistaa luotettavampia tuloksia. Tämän aineiston perusteella voidaan kuitenkin pohtia suuntaa-antavia riippuvuuksia ja yhteyksiä eri muuttujien välillä.

5.2.2 Osaaminen

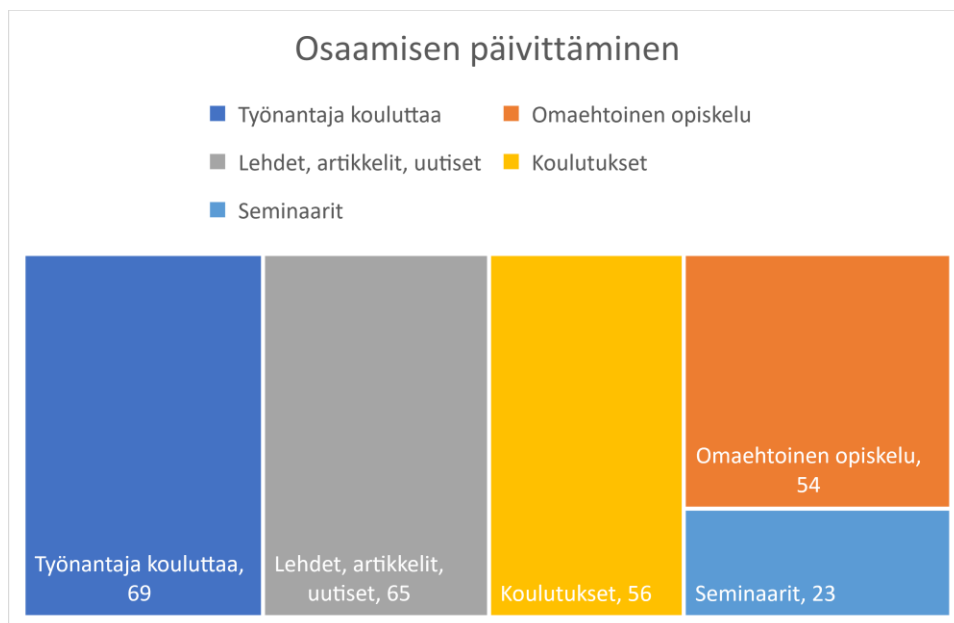
Kirjanpitäjän työssä ajantasainen ammattiosaaminen on erityisen tärkeää.

Koska kirjanpidon säännökset muuttuvat ja uudistuvat jatkuvasti, halusin selvittää, miten kirjanpitäjät päivittävät osaamistaan ja ylläpitävät ammattitaitoaan.

Kyselyssä vastaajilta kysyttiin päivittävätkö he osaamistaan. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin "Kyllä, säännöllisesti", "Kyllä, tarpeen vaatiessa / ajankohtaisten uudistusten mukaan", "En aktiivisesti" ja "En lainkaan". Melkein kaikki vastaajat (99%) kertoivat päivittävänsä ammattiosaamistaan joko säännöllisesti (61%) tai tarpeen vaatiessa / ajankohtaisten uudistusten mukaan (38%). Vain yksi vastaaja (1%) kertoi, ettei päivitä osaamistaan säännöllisesti. Avoimissa vastauksissa KLT-tutkinto oli yleisenä teemana. Monet vastaajat kertoivat päivittävänsä osaamistaan säännöllisesti KLT-tutkinnon ylläpitämiseksi. Useat kirjanpitäjät

kertoivat myös kouluttautuvansa, koska tähtäävät KLT-tutkintoon. Lisäksi vastauksista ilmeni, että enemmistö vastaajista seuraa ajankohtaisia muutoksia, jotka vaikuttavat omiin työtehtäviin ja asiakkuuksiin.

Kun vastaajilta kysyttiin, miten he päivittävät osaamistaan, suurin osa vastaajista (85%) kertoi työnantajansa kouluttavan heitä (kuvio 4). Toiseksi yleisimmäksi tavaksi (80%) osoittautui lehtien, artikkeleiden ja uutisten lukeminen. Enemmistö vastaajista kertoi myös käyvänsä koulutuksia (69%) tai opiskelevansa omaehtoisesti (67%). Noin joka neljäs (28%) vastaaja kertoi osallistuvansa seminaareihin. Avoimissa vastauksissa useat vastaajat kertoivat työnantajan järjestävän erilaisia yrityksen sisäisiä koulutuksia, mutta myös muiden tahojen järjestämiin koulutuksiin osallistuminen oli yleistä. Monet vastaajat kertoivat osallistuvansa Taloushallintoliiton järjestämiin koulutuksiin sekä erilaiset verkkokoulutukset, kuten Eduhousen koulutukset, nousivat vastauksissa esille. Useat vastaajat kertoivat myös osallistuvansa Taloushallintoliiton vuosittain järjestämille Tili- ja veropäiville. Medioista useimmiten mainittiin ammattilehdet, kuten Tilisanomat sekä Veronmaksajien TaxFax-ajankohtaistiedotteet.

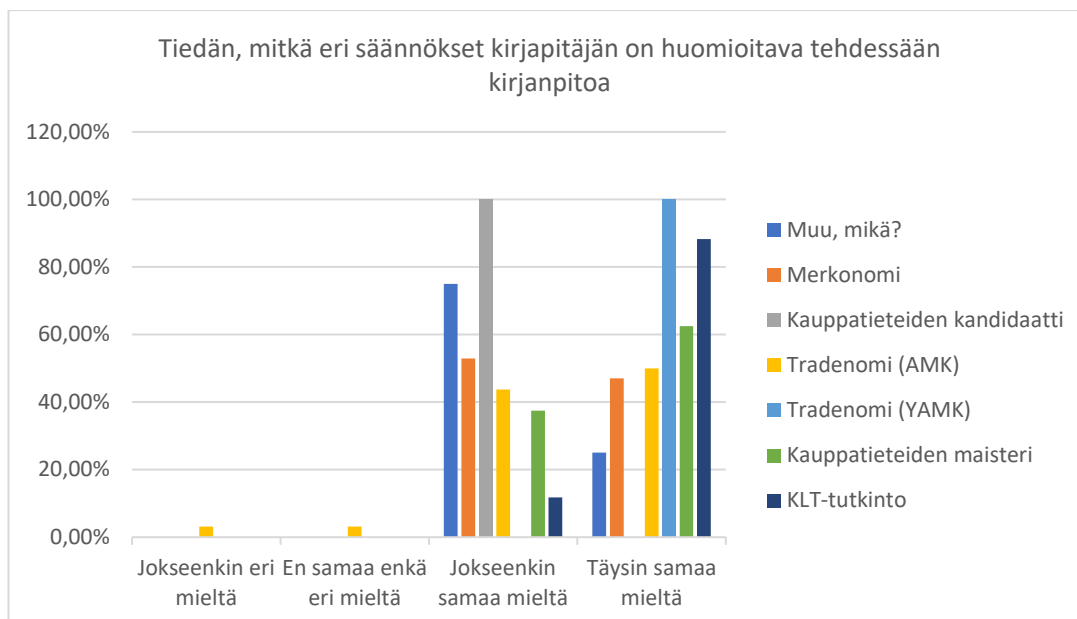

Kuvio 4. Tavat, miten vastaajat päivittävät omaa ammattiosaamistaan.

Kyselyllä haluttiin myös kartoittaa, kuinka hyvin kirjanpitäjät kokevat tuntevansa alaan vaikuttavan lainsäädännön. Vastajille esitettiin väittämä ”Tiedän, mitkä eri säännökset kirjanpitäjän on huomioitava tehdessään kirjanpitoa” ja annettiin välimatka-asteikolliset vastausvaihtoehdot ”Täysin eri mieltä”, ”Jokseenkin eri mieltä”, ”En samaa enkä eri mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä” ja ”Täysin samaa mieltä”. Tätä samaa 5-portaista välimatka-asteikkoa käytettiin kaikissa lomakkeen eri väittämissä.

Melkein kaikki vastaajat (98%) olivat väittämän kanssa joko jokseenkin samaa (40%) tai täysin samaa (58%) mieltä. Vain pieni osa (2%) vastaajista oli joko jokseenkin eri mieltä (1%) tai ei samaa eikä eri mieltä (1%). Vastauksista ilmeni, että vastaajan koulutustaustalla oli merkitystä annettuun vastaukseen. Tuloksista kävi ilmi, että mitä korkeampi tutkinto, sitä suurempi osa vastaajista samalla tutkintotaustalla on väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Myös tutkintoon sisältyvillä opinnoilla näytti olevan merkitystä. Esimerkiksi KLT-tutkinnon suorittaneista valtaosa (88%) oli väittämän kanssa samaa mieltä (kuvio 5). Myös kauppatieteiden maistereista enemmistö (63%) ja ylemmän tradenomitutkinnon suorittanut vastaaja (100%) olivat väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Merkonomeista enemmistö (53%) oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä kuten myös muiden tutkintojen tai koulutusten suorittaneista (75%).

Koulutustaustan lisäksi annettuihin vastauksiin oli myös huomattavaa vaikutusta vastaajan työkokemuksen pituudella tai hänen asemallaan yrityksessä. Pääsääntöisesti, mitä pidempi työkokemus vastaajalla oli tai mitä korkeammassa asemassa hän työyhteisössään oli, sitä todennäköisemmin hän oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Avoimissa vastauksissa nousi kuitenkin esille eri lainsäädäntöjen paljous. Jotkut vastaajat kokivat haasteelliseksi sen, että kirjanpitoa velvoittavia säännöksiä löytyy niin monista eri laeista.

Kuvio 5. Koulutuksen vaikutus vastaajien kokemaan tietoisuuteen siitä, mitkä eri säännökset vaikuttavat kirjanpitotyöhön.

Seuraavaksi vastaajille esitettiin väittämä ”Koen tuntevani työhöni vaikuttavan säännöstön (sisällön) erinomaisesti”. Tässä vastaukset jakoutuivat enemmän. Noin puolet (53%) vastaajista oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä ja noin neljäsosa (26%) täysin samaa mieltä. Noin joka kymmenes vastaaja valitsi vaihtoehdon ”En samaa enkä mieltä” (10%) kuten myös vastausvaihtoehdon ”Jokseenkin eri mieltä” (11%) tapauksessa. Merkittävimmät erot eri vastausvaihtoehdon valinneiden välillä tuli tarkasteltaessa vastaajan työkokemuksen pituutta. Seuravasta taulukosta (taulukko 3) voidaan huomata, että mitä enemmän vastaajilla oli työkokemusta, sitä todennäköisemmin he olivat täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Sama vaikutus huomattiin tarkasteltaessa vastaajan aseman vaikutusta annettuun vastaukseen. Vastaajien keskuudesta todennäköisimmin väittämän kanssa täysin samaa mieltä olivat yrityksen johdossa työskentelevät vastaajat. Heistä yli puolet (53%) oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja loput (47%) olivat jokseenkin samaa mieltä.

Taulukko 3. Työkokemuksen pituuden vaikutus väittämän "Koen tuntevani työhöni vaikuttavan säännösten (sisällön) erinomaisesti" vastauksiin.

	0–2 vuotta	3–5 vuotta	6–8 vuotta	9–12 vuotta	13–18 vuotta	19 vuotta tai yli	Yhteensä
Jokseenkin eri mieltä	19 %	42 %	8 %	0 %	0 %	0 %	11 %
En samaa enkä eri mieltä	13 %	33 %	8 %	8 %	0 %	0 %	10 %
Jokseenkin samaa mieltä	56 %	25 %	67 %	62 %	57 %	50 %	53 %
Täysin samaa mieltä	13 %	0 %	17 %	31 %	43 %	50 %	26 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tässäkin yhteydessä vastaajien avoimissa vastauksissa nousi esiin säännösten paljous. Jotkut vastaajat kertoivat kaikkien kirjanpitoon vaikuttavien säännösten sisältöjen tuntemisen olevan haasteellista. Yksi vastaajista totesikin seuraavasti

Tiedän ainakin sen, että en tiedä jotakin. Aina pitää oppia jotakin uutta sekä se, että lainsäädäntö muuttuu koko ajan, aiheuttaa jatkuvaa oppimista.

Kyselystä kävi kuitenkin ilmi, että moni vastaaja oli huolissaan oman ammattitaitonsa riittävydestä. Melkein kolmasosa (28%) vastaajista oli joko jokseenkin samaa mieltä (27%) tai täysin samaa mieltä (1%) väittämän "Olen huolissani ammattitaitoni riittävydestä" kanssa. Annetuissa ohjeissa oli vielä tarkennus "Ammattitaitoni riittävydestä kirjanpidon oikeellisuuden varmistamiseksi". Noin joka viides (20%) vastaaja oli valinnut vastausvaihtoehdon "En samaa enkä eri mieltä". Noin puolet (52%) vastaajista oli väittämän kanssa joko jokseenkin (36%) tai täysin (16%) eri mieltä. Tutkiessa vastaajien eri taustatietojen vaiku-

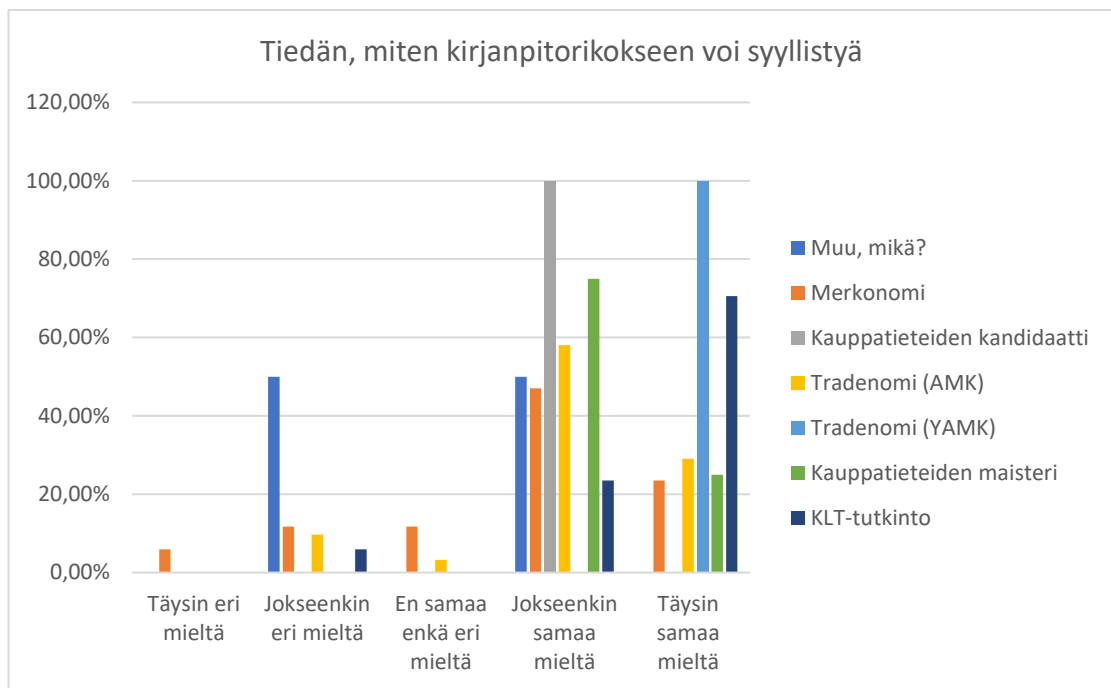
tuksia annettuun vastaukseen, ei yleistä riippuvuutta minkään kysytyn taustatiedon kanssa pystytty havaitsemaan. Tähän saattaa vaikuttaa muun muassa se, että kun vastaajan kokemus karttuu ja asema paranee, niin yleensä myös työn vaatimukset ja vastuut kasvavat. Jotkut vastaajat kuitenkin kertoivat avoimissa vastauksissaan vähäisen työkokemuksen tuovan epävarmuutta. Lisäksi vastauksissa nousi esille vaikeus hahmottaa kaikkia eri säännöksiä, jotka tulevat eri lähteistä. Vastauksissa kerrottiin myös vaikeuksista etsiä tietoa tai esimerkkitaupauksia kirjanpidon tulkinnanvaraisista tai epäselvistä aiheista.

Kyselyllä haluttiin selvittää myös kirjanpitäjien tietämystä kirjanpitorikkoksesta ja -rikkomuksesta. Vastaajille esitettiin väittämät ”Tiedän, miten kirjanpitorikkomukseen voi syyllistyä” ja ”Tiedän, miten kirjanpitorikkokseen voi syyllistyä”. Molemmissa väittämissä vastaukset jakoutuivat samansuuntaisesti. Merkittävin ero näiden vastausten jakautumisessa oli erot jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä olevien välillä (taulukko 4). Jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli suurempi väittämässä kirjanpitorikkomuksesta kuin väittämässä kirjanpitorikkoksesta. Väittämässä kirjanpitorikkoksesta täysin samaa mieltä olevien vastaajien osuus oli taas suurempi kuin kirjanpitorikkomuksessa.

Taulukko 4. Vastausten jakautuminen väittämiin ”Tiedän, miten kirjanpitorikkomukseen/kirjanpitorikkokseen voi syyllistyä”.

	Kirjanpitorikkomus	Kirjanpitorikos
Täysin eri mieltä	1 %	1 %
Jokseenkin eri mieltä	9 %	10 %
En samaa enkä eri mieltä	2 %	4 %
Jokseenkin samaa mieltä	58 %	50 %
Täysin samaa mieltä	30 %	35 %
Yhteensä	100 %	100 %

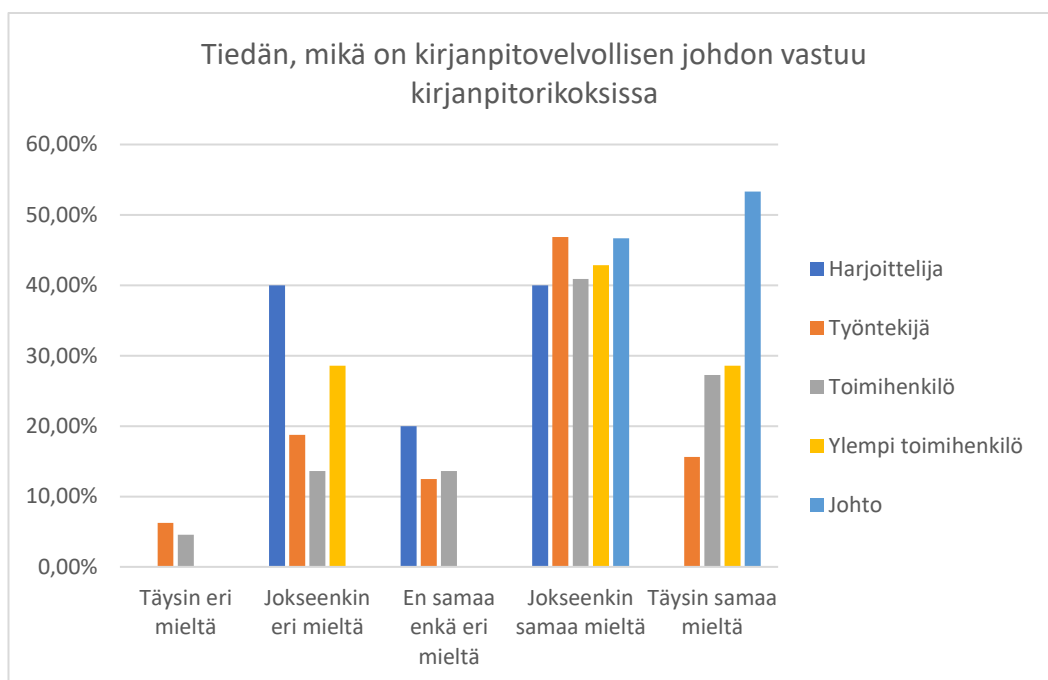
Molempien väittämien vastauksissa näkyivät myös samat trendit. KLT-tutkinnon suorittaneiden ilmoittama tietämys aiheista korostui. Tutkittaessa koulutustautan vaikutusta voitiin huomata, että ylemmän tradenomitutkinnon suorittaneen vastaajan (100%) lisäksi vain KLT-tutkinnon suorittaneista enemmistö olivat väittämiin kirjanpitorikkomuksesta (65%) ja kirjanpitorikoksesta (71%) täysin samaa mieltä (kuvio 6). Toinen ryhmä, joka nousi esiin, oli yrityksen sisäisessä taloushallinnossa työskentelevät vastaajat. Heistä suurin osa (86%) oli molempiin väittämiin joko jokseenkin (14%) tai täysin (72%) samaa mieltä. Huomioitavaa oli myös miesten ja naisten antamien vastausten erot. Noin 73% miehistä oli joko jokseenkin (42%) tai täysin (31%) samaa mieltä kirjanpitorikoksesta esitetyn väittämän kanssa. Samaisessa väittämässä naisista taas melkein kaikki (90%) vastasivat olevansa joko jokseenkin (53%) tai täysin (37%) samaa mieltä. Sama ilmiö näkyi myös kirjanpitorikkomuksesta esitetyn väitteen vastauksissa.

Kuvio 6. Tutkinnon vaikutus vastaajien kokemaan tietoisuuteen siitä, miten kirjanpitorikokseen voi syllistyä.

Tämän jälkeen vastaajille esitettiin väittämiä kirjanpitorikoksen vastuun kohdistamisesta. Vastaajille esitettiin väittämä ”Tiedän, mikä on kirjanpitovelvollisen johdon vastuu kirjanpitorikoksissa”. Enemmistö vastaajista (70%) oli väittämän

kanssa joko jokseenkin (44%) tai täysin (26%) samaa mieltä. Noin kymmenes (10%) vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä. Noin joka viides (20%) vastaaja oli väittämän kanssa joko jokseenkin (16%) tai täysin (4%) eri mieltä. Kuten mahdollisesti voisi olettaa, johdon tehtävissä työskentelevien vastaajien arviointi oma tietämys aiheesta korostui vastauksissa merkittävästi. Heistä kaikki (100%) olivat väittämän kanssa joko jokseenkin (47%) tai täysin (53%) samaa mieltä (kuvio 7). Kuitenkin kun kaikkien vastaajien asemia vertailtiin annettuihin vastauksiin, voitiin näiden väliltä löytää selkeä yhteys. Vastauksista voidaan huomata, että mitä korkeammassa asemassa vastaaja työskenteli, sitä todennäköisemmin hän oli väittämän kanssa joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Samanlainen yhteys voitiin havaita myös tarkastellessa vastaajan iän vaikutusta. Mitä vanhempi vastaaja oli, sitä todennäköisemmin hän oli väittämän kanssa joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

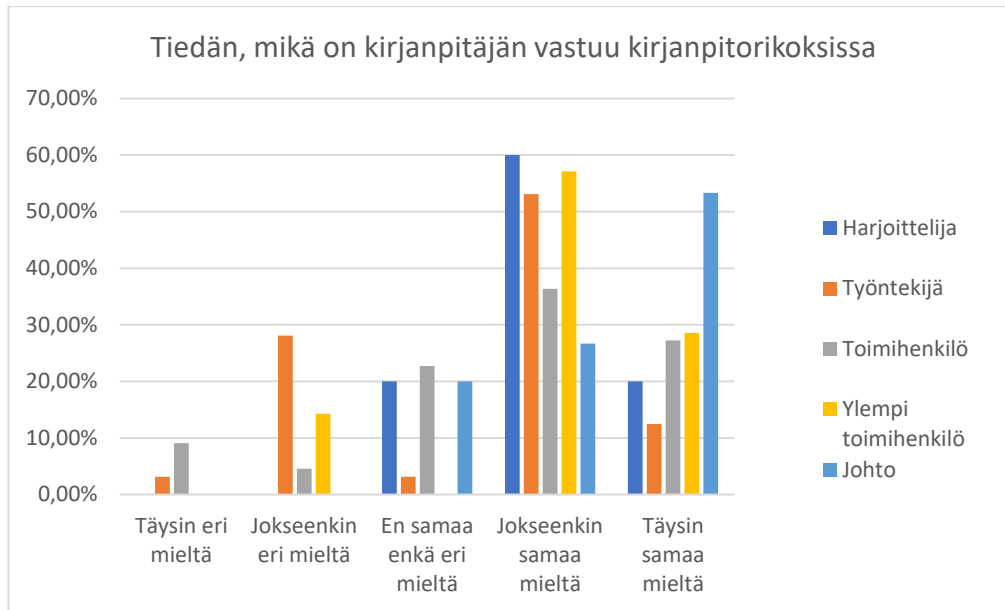

Kuvio 7. Jakauma eri asemassa työskentelevien vastaajien vastauksista väitteeseen "Tiedän, mikä on kirjanpitovelvollisen johdon vastuu kirjanpitorikoksissa".

Kyselylomakkeessa oli myös väittämä "Tiedän, mikä on kirjanpitäjän vastuu kirjanpitorikoksissa". Saadut vastaukset jakautuivat lähes identtisesti aiemmasta

väitteestä saatujen vastausten kanssa. Ainoana erona oli vastausten jakautuminen vaihtoehtojen ”jokseenkin eri mieltä” ja ”en samaa enkä eri mieltä” välillä. Jokseenkin eri mieltä olevien osuus oli tässä väittämässä pudonnut liki 14 prosenttiin ja vastaavasti ei samaa eikä eri mieltä olevien osuus kasvoi reiluun 12 prosenttiin.

Yleisesti ottaen kyselyn vastaajat kokevat tuntevansa kirjanpitäjän vastuun kirjanpitorikoksissa vain hieman paremmin kuin yrityksen johdon vastuun. Vaikka näistä kahdesta väittämästä saadut vastaukset vastasivat lähes täysin toisiaan, voidaan vastaajien taustatekijöitä tutkimalla huomata, että monikaan vastaaja ei ole valinnut samaa vastausvaihtoehtoa molempiin väittämiin. Esimerkiksi tarkasteltaessa vastaajan aseman vaikutusta annettuun vastaukseen, voitiin huomata, että näiden ryhmien antamat vastaukset kyseisiin väitteisiin erosivat toisistaan (kuvio 8). Aiempaan väitteeseen verrattuna yrityksen johdossa työskentelevien osuus (80%) jokseenkin (27%) tai täysin (53%) samaa mieltä olevista laski, kun taas muissa ryhmissä se pääsääntöisesti nousi. Tässä väittämässä vastaan iällä oli kuitenkin samankaltainen riippuvuus kuin edellisessä väittämässä. Huomionarvoista oli myös eri sukupuolten väliset erot. Väittämässä kirjanpitäjän vastuista suurin osa (81%) naispuolisista vastaajista valitsi joko vaihtoehtojen jokseenkin (54%) tai täysin (27%) samaa mieltä. Miespuolisista vastaajista vain noin puolet (54%) oli väittämän kanssa jokseenkin (27%) tai täysin (27%) samaa mieltä. Yhtä merkittävää eroa eri sukupuolten välisissä vastauksissa ei voitu havaita aiemmassa väitteessä.

Kuvio 8. Jakauma eri asemassa työskentelevien vastaajien vastauksista väitteeseen "Tiedän, mikä on kirjanpitäjän vastuu kirjanpitorikoksissa".

Kyselyllä haluttiin myös selvittää, kuinka stressaavaksi kirjanpitäjät kokevat rikoslainsäädännöstä tulevat vastuut. Vastaajille esitettiin väittämä " Olen huolisani, että saatan työssäni syyllistyä kirjanpitorikokseen". Suurin osa (72%) vastaajista oli väittämän kanssa joko jokseenkin (40%) tai täysin (32%) eri mieltä. Noin joka viides (19%) vastaaja oli kuitenkin väittämän kanssa joko jokseenkin (17%) tai täysin (3%) samaa mieltä. Alle kymmenes (9%) vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä.

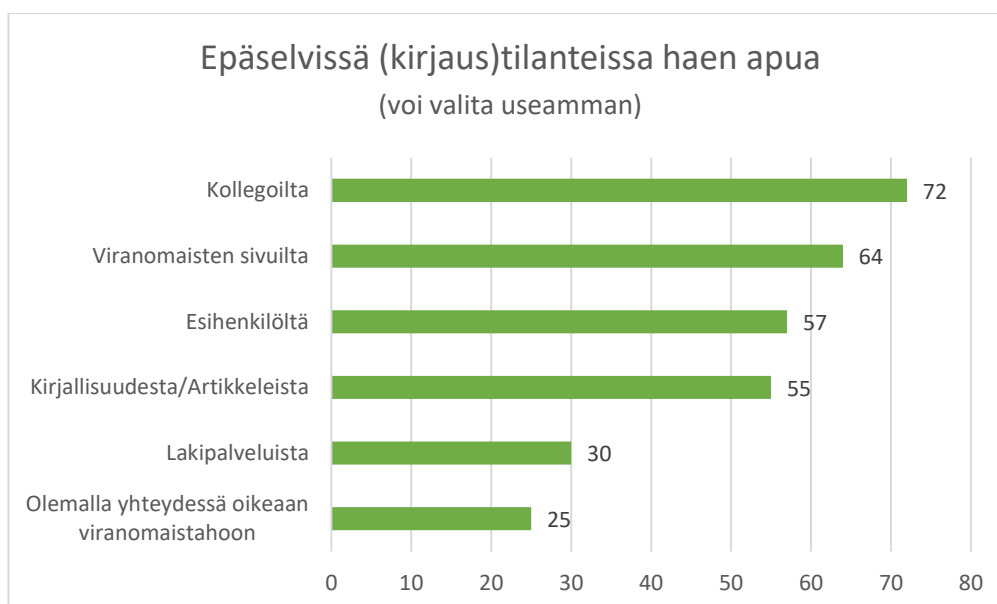
Selviä riippuvuuksia annettujen vastauksien ja vastaajien taustamuuttujien välillä ei ollut, mutta joitain trendejä oli havaittavissa. Työkokemuksen pituudella näytti olevan vaikutusta vastaajan antamaan vastaukseen. Pidemmän työkokemuksen omaavien vastaajien osuus jokseenkin tai täysin eri mieltä olevissa oli suurempi kuin vähemmän työkokemusta omaavien (taulukko 5). Vastaavasti taas vähemmän työkokemusta omaavien vastaajien osuus oli suurempi jokseenkin tai täysin samaa mieltä olevissa. Kiinnostavaa oli myös toimihenkilöiden ja johdossa työskentelevien vastausten jakautuminen. Toimihenkilöistä lähes neljäsosa (23%) oli jokseenkin (18%) tai täysin (5%) samaa mieltä väittämän kanssa. Johdon tehtävissä toimivista vastaajista taas viidennes (20%) oli jokseenkin (13%) tai täysin (7%) samaa mieltä. Vertaillen vastaajan aseman

merkitystä annettuun vastaukseen nämä ryhmät edustivat merkittävimmin vastaajia, jotka olivat joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

Taulukko 5. Työkokemuksen pituuden vaikutus väittämän "Olen huolissani, että saatan työssäni syyllistyä kirjanpitorikokseen" vastauksiin.

	0–2 vuotta	3–5 vuotta	6–8 vuotta	9–12 vuotta	13–18 vuotta	19 vuotta tai yli	Yhteensä
Täysin eri mieltä	25 %	33 %	25 %	31 %	50 %	35 %	32 %
Jokseenkin eri mieltä	44 %	33 %	42 %	46 %	38 %	35 %	40 %
En samaa enkä eri mieltä	6 %	8 %	8 %	8 %	0 %	15 %	9 %
Jokseenkin samaa mieltä	25 %	25 %	25 %	8 %	13 %	10 %	17 %
Täysin samaa mieltä	0 %	0 %	0 %	8 %	0 %	5 %	2 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Eräs vastaaja, joka oli täysin eri mieltä väittämän kanssa, perusteli vastaustaan sillä, että hänen periaatteenaan on tehdä kirjauksia vain, jos hän tietää mitä ne ovat ja miten ne kuuluisivat kirjata. Epäselvissä kirjaustilanteissa yli puolet vastaajista kertoivat hakevansa apua kollegoilta (89%), viranomaisten sivuilta (79%), esihenkilöltä (70%) ja/tai kirjallisuudesta ja artikkeleista (68%) (kuvio 9). Useat vastaajat kertoivat tukeutuvansa myös tilintarkastajien apuun.

Kuvio 9. Vastaajien käyttämät lähteet, joista he hakevat apua epäselvissä kirjaustilanteissa.

Kyselyn lopussa kartoitettiin vielä, kuinka hyvin kirjanpitäjän kokevat tunnistavansa kirjanpitorikoksen kannalta epäilyttävät tilanteet ja kokevatko he tietävänsä, miten toimia näissä tilanteissa. Vastaajille esitettiin ensin väittämä ”Koen tunnistavani hyvin mahdolliset epäilyttävät tilanteet, jossa kirjanpitorikoksen tunnusmerkistö saattaa täyttyä”. Annettuihin ohjeisiin oli vielä lisätty tarkennus ”Tunnen kirjanpitovelvollisen/asiakkaani liiketoiminnan ja toimintatavat hyvin sekä osaan kiinnittää huomiota poikkeamiin ja mahdollisiin väärinkäytöksiin”.

Suurin osa (83%) vastaajista oli väittämän kanssa joko jokseenkin (67%) tai täysin (16%) samaa mieltä. Noin kymmenes (12%) vastaajista oli joko jokseenkin (10%) tai täysin (2%) eri mieltä. Pieni osa (5%) vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä. Vertailtaessa eri sukupuolten antamia vastauksia voitiin näissä nähdä huomattavia eroja (taulukko 6). Naispuolisista vastaajista valtaosa (92%) oli väittämän kanssa joko jokseenkin (73%) tai täysin (19%) samaa mieltä. Miespuolisista vastaajista vastaavasti vain alle kaksi kolmasosaa (65%) oli joko jokseenkin (54%) tai täysin (12%) samaa mieltä. Muun sukupuolisten vastaajien vähäisen määrän vuoksi, en koe kovin vertailukelpoiseksi analysoida heidän antamiaan vastauksia tässä yhteydessä. Myös vastaajan iällä ja työkokemuksen pituudella näytti olevan yhteys annettuihin vastauksiin. Mitä vanhempi vastaaja

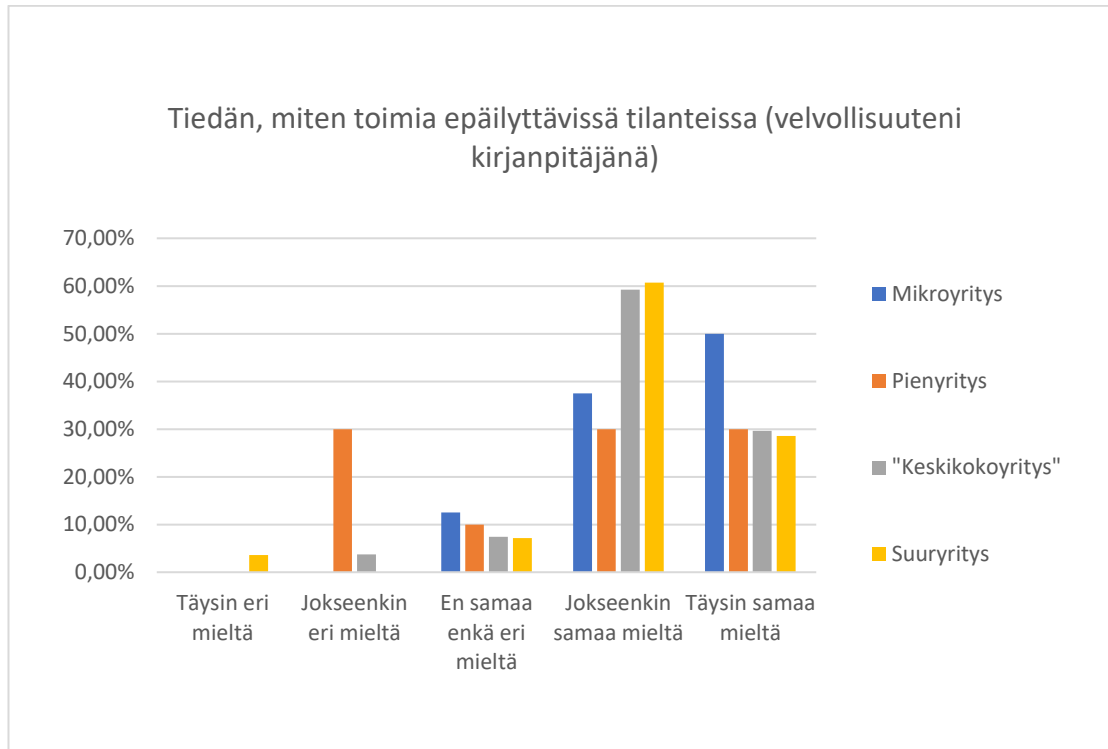
oli tai mitä pidempi työkokemus hänellä oli, sitä todennäköisemmin hän oli väittämän kanssa joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

Taulukko 6. Jakauma eri sukupuolten antamista vastauksista väittämään "Koen tunnistavani hyvin mahdolliset epäilyttävät tilanteet, jossa kirjanpitorikoksen tunnusmerkistö saattaa täyttyä".

	Ei vastausta	Muu	Mies	Nainen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	0 %	0 %	4 %	2 %	2 %
Jokseenkin eri mieltä	0 %	0 %	27 %	2 %	10 %
En samaa enkä eri mieltä	100 %	0 %	4 %	4 %	5 %
Jokseenkin samaa mieltä	0 %	100 %	54 %	73 %	67 %
Täysin samaa mieltä	0 %	0 %	12 %	19 %	16 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kyselyn lopuksi vastaajille esitettiin vielä väittämä "Tiedän, miten toimia epäilyttävissä tilanteissa (velvollisuuteni kirjanpitäjänä)". Tähänkin väitteeseen oli annettu ohjeissa tarkenne, jossa luki "Osaan toiminnallani ennaltaehkäistä joutumistani kirjanpitorikosta epäilyn kohteeksi. Esim. puuttumisvelvollisuus, selvitysvelvollisuus jne.". Valtaosa (85%) vastaajista oli väittämän kanssa joko jokseenkin (52%) tai täysin (33%) sama mieltä. Vain pieni osa (6%) vastaajista oli joko jokseenkin (5%) tai täysin (1%) eri mieltä. Vajaa kymmenys (9%) vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä. Aineistosta nousi esiin eritoten pienyrityksissä työskentelevien vastaajien vastaukset (kuviokuva 9). Vain hieman yli puolet (60%) pienyrityksessä työskentelevistä vastaajista oli väittämän kanssa joko jokseenkin (30%) tai täysin (30%) samaa mieltä. Muissa yrityksissä työskentelevistä vastaajista taas valtaosa (88–89%) olivat väittämän kanssa joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Tässä väittämässä myös vastaan iällä näytti olevan samankaltainen vaikutus kuin aiemmassakin väittämässä. Vastaajan sukupuolella ei

puolestaan ollut tässä väittämässä yhtä suurta vaikutusta kuin edellisessä väittämässä, vaikkakin naispuoliset vastaajat hieman todennäköisemmin (+8%) valitsivat vaihtoehdon ”jokseenkin samaa mieltä” tai ”täysin samaa mieltä”.

Kuvio 10. Jakauma eri kokoisissa yrityksissä työskentelevien vastaajien vastauksista väitteeseen "Tiedän, miten toimia epäilyttävissä tilanteissa (velvollisuuteni kirjanpitäjänä)".

Lomakkeen lopussa vastaajille annettiin mahdollisuus kertoa vapaasti aiheesta sekä kyselyn herättämistä ajatuksista. Useat vastaajat kertoivat kyselyn laittaneen heidät pohtimaan aihetta enemmän. Vastauksista nousi myös vahvasti esille vastaajien halu tietää aiheesta lisää. Alla on otteita vastaajien avoimista vastauksista

Lomake pisti myös ajattelemaan asioita ja palauttamaan muistia näissä asioissa.

Mietin että pitäisikö näistä sittenkin tietää enemmän?

Tästä aiheesta tarvitaan lisäkoulutusta sekä lisäohjeistusta kirjanpitäjille/taloushallinnon parissa työskenteleville.

Työnantaja ei kuitenkaan ole kouluttanut juurikaan tästä aiheesta, mihin voi työssä syyllistä ja mitkä voivat olla seuraamukset. Toivoin, että tästä saisi enemmän tietoa.

Avoimissa vastauksissa oli myös vahvasti esillä yhteistyövaikeudet kirjanpitovelvollisten asiakkaiden kanssa. Monet kirjanpitäjät kertoivat vastauksissaan ongelmista saada kirjanpitoaineistoja ajoissa tai vaikeuksista saada vastauksia asiakkaalle lähetettyyn lisätieto- tai selvityspyyntöön. Vastauksissa korostui myös asiakkaan tietämättömyys kaikista kirjanpidon seikoista sekä kirjanpitäjien antamien neuvojen tärkeä rooli. Vastaajat kertoivat joillain asiakkaillansa olevan virheellistä tietoa esimerkiksi veroasioista, mikä on synnyttänyt harhaluuloja ja väärinkäsityksiä. Näissä tapauksissa kirjanpitäjät ovatkin neuvoneet asiakastaan toimimaan oikein ja siten varmistaneet kirjanpidon oikeellisuuden.

Vastausten mukaan kaikki kirjanpitovelvolliset eivät halua noudattaa kaikkia kirjanpidon säännöksiä. Jotkut vastaajat kertoivat kirjanpitovelvollisen joskus myös tarkoituksellisesti yrittäneen harhaanjohtaa kirjanpitäjäänsä esimerkiksi huijauslaskuilla. Johdon työtehtävissä työskentelevien vastaajien avoimissa vastauksissa korostui erityisesti oman asiakaskunnan valikointi. Nämä vastaajat kertoivat, etteivät ota asiakkaikseen ”hämärältä” vaikuttavia yrittäjiä sekä irtisanovat jo solmitun toimeksiannon, jos asiakas ei halua noudattaa lakeja.

6 Päätäntö

6.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli kartoittaa, kuinka hyvin kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt kokevat tuntevansa työtehtäviin vaikuttavat säänte-lyt sekä alan rikosoikeudelliset vastuut. Lisäksi haluttiin selvittää, miten eri kirjanpitäjien taustat, kuten esimerkiksi ikä, koulutus ja työkokemus, vaikuttavat näihin kokemuksiin. Tutkimuskysymyksinä olivat: Kuinka hyvin kirjanpitäjät kokevat tuntevansa kirjanpitoon vaikuttavat säännöstöt ja niiden sisällöt? Kuinka

hyvin he kokevat tuntevansa kirjanpitäjien rikosoikeudelliset vastuut kirjanpitorikoksissa? Miten kirjanpitäjät kokevat nämä alan rikosoikeudelliset vastuut? Miten kirjanpitäjän taustat vaikuttavat näihin kokemuksiin?

Työn tietoperustasta voidaan huomata, että kirjanpitoon vaikuttavia säännöksiä tulee useista eri laeista ja asetuksista, mutta myös monista muista eri lähteistä. Tämän perusteella voidaan todeta, että kirjanpitäjän työ vaatii laajaa eri säännösten osaamista sekä jatkuvaa oppimista. Kirjanpitäjän tulee tietää, mistä eri lähteistä kirjanpitoon vaikuttavat säännökset tulevat sekä tuntea niiden sisällöt vähintäänkin työtehtävien kannalta tarpeellisin osin. Alaan vaikuttavia säännöksiä myös uudistetaan jatkuvasti, joten kirjanpitäjän on seurattava ajankohtaisia uudistuksia ja päivitettävä osaamistaan niiden mukaan. Koska kirjanpitorikos-säännöksellä on haluttu varmistaa kirjanpidon luotettavuus ja oikeellisuus, on kirjanpitosäännösten ajantasainen osaaminen kirjanpitäjän työssä avainasemassa kirjanpitorikossyytteiden ennaltaehkäisyssä.

Selvityksen tuloksista pystyttiin päättämään, että auktorisoiduissa tilitoimistoissa työskentelevät kirjanpitäjät pitävät huolta ammattiosaamisen ylläpitämisestä. Melkein kaikki vastaajat päivittivät osaamistaan joko säännöllisesti tai vähintäänkin tarpeen vaatiessa tai ajankohtaisten uudistusten mukaan. Suurin osa vastaajista tukeutui työnantajan tarjoamiin koulutuksiin sekä päivitti osaamistaan lukemalla lehtiä, artikkeleita ja uutisia tai osallistumalla muihin koulutuksiin.

Tuloksista kävi ilmi, että suurin osa näistä kirjanpitäjistä kokee tietävänsä, mitkä eri säännökset on huomioitava kirjanpitoa tehdessä. Vastaajan tutkintotaustalla, työkokemuksella ja asemalla oli vaikutusta koettuun tietoisuuteen. Mitä korkeampi tutkinto kirjanpitäjällä oli, sitä todennäköisemmin hän koki tietävänsä kirjanpitoon vaikuttavat säännökset. Sama positiivinen riippuvuus voitiin havaita myös tarkasteltaessa kirjanpitäjän työkokemuksen pituutta tai hänen asemaansa yrityksessä. Vaikka selvityksen kirjanpitäjistä melkein kaikki kokivat ainakin jokseenkin tietävänsä kirjanpitoon vaikuttavat säännökset, heistä olennaisesti pienempi osa koki tuntevansa hyvin omaan työhön vaikuttavien säännösten sisällöt. Kuitenkin huomattava enemmistö selvityksen kirjanpitäjistä koki

tuntevansa omaan työhön vaikuttavien säännösten sisällöt. Kirjanpitäjän kokemaan säännösten sisältöjen tuntemiseen vaikutti myös hänen työkokemuksensa määrä ja asemansa yrityksessä. Näilläkin taustamuuttujilla oli positiivinen riippuvuus kirjanpitäjän kokemaan tietämykseen omaan työhön vaikuttavien säännösten sisällöistä. Kuten opinnäytetyön tietoperustasta kävi ilmi, myös selvityksen kirjanpitäjien avoimissa vastauksissa korostui kirjanpitoon vaikuttavien säännösten paljous. Jotkut vastaajat kokivat haasteelliseksi sen, että kirjanpitoa velvoittavia säännöksiä löytyy niin monista eri lähteistä. Jotkut kirjanpitäjät kertoivat myös vaikeuksista etsiä tietoa tai esimerkkitapauksia kirjanpidon tulkinnanvaraisista tai epäselvistä aiheista.

Kuten työn tietoperustasta kävi ilmi, kirjanpitäjä voi työssään joutua syytteeseen kirjanpitorikoksesta paitsi rikoksen tekijänä, mutta myös avunantajana tai yllyttäjänä. Kirjanpitäjän tulisi myös siis tiedostaa työhön liittyvät rikosoikeudelliset vastuut. Kirjanpitorikokseen voi syyllistyä laiminlyömällä liiketapahtumien kirjaamista tai tilinpäätöksen laatimista, merkitsemällä kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai kirjanpitoaineiston hävittämällä, kätkemällä tai vahingoittamisella. Kirjanpitorikokseen syyllistyminen ei edes edellytä teolta tahallisuutta, vaan siihen voi syyllistyä myös törkeällä huolimattomuudella.

Suurin osa selvityksen kirjanpitäjistä kokee myös tietävänsä alan rikosoikeudellisista vastuista. Valtaosa kirjanpitäjistä koki ainakin jokseenkin tietävänsä, miten kirjanpitorikokseen voi syyllistyä. Tämän koetun tietämyksen ja kirjanpitäjän tutkinnon väliltä voitiin löytää selkeä yhteys. Erityisesti KLT-tutkinnon suorittaneet kirjanpitäjät kokivat useimmiten tietävänsä täysin, miten tähän rikokseen voi syyllistyä. Myös kirjanpitäjän sukupuolella on merkitystä. Selvityksen tuloksista voitiin huomata, että naispuoliset kirjanpitäjät kokivat yleisesti ottaen tietävänsä tästä aiheesta useammin kuin miespuoliset.

Työn tietoperustassa selvitettiin myös kirjanpitorikoksen rikosoikeudellisen vastuun jakautumista. Vastuu kirjanpitorikoksesta voi olla joko kokonaan kirjanpitovelvollisen tai ulkopuolisen toimeksiannon saajan tai se voi toimeksiannon luon-

teen perusteella jakautua näiden kesken. Käytännössä rikosoikeudellinen vastuun jakautuminen ulkopuolisen toimeksisaajan ja kirjanpitovelvollisen välillä riippuu toimeksisaajan osuudesta kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Kirjanpitäjän osuutta arvioitaessa tarkastellaan, kuinka aktiivisesti kirjanpitäjä on ollut vaikuttamassa kirjanpidon ratkaisuihin ja sen sisältöön. Kirjanpitäjän osuutta kirjanpitorikoksissa tarkastellaan aina tapauskohtaisesti. Yleisesti ottaen, mitä itsenäisempiä ratkaisuja kirjanpitäjä tekee tai mitä enemmän vastuuta hän kirjanpidosta ottaa, sitä suurempi riski hänellä on joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen kirjanpidon mahdollisista virheellisyyksistä tai puutteellisuuksista.

Selvityksessä kartoitettiin myös kirjanpitäjien kokemaa tietämystä näiden rikosoikeudellisten vastuiden jakautumisesta. Suurin osa selvityksen kirjanpitäjistä kokee ainakin jokseenkin tietävänsä kirjanpitorikoksen vastuun jakautumisesta. Tästäkin aiheesta voitiin löytää yhteys kirjanpitäjän sukupuoleen. Naispuoliset vastaajat kokivat miespuolisia useammin ainakin jokseenkin tietävänsä, mitkä ovat kirjanpitäjän ja kirjanpitovelvollisen yrityksen johdon vastuut kirjanpitorikoksissa. Yleisesti ottaen kyselyn kirjanpitäjät kokevat tuntevänsä kirjanpitäjän vastuun kirjanpitorikoksissa hieman paremmin kuin yrityksen johdon vastuun. Tuloksista käy myös ilmi, että vastaajan iällä ja asemalla on vaikutusta koettuun tietämykseen siitä, mitkä ovat näiden osapuolten vastuut kirjanpitorikoksissa.

Kuten työn tietoperustasta voitiin havaita, on kirjanpitorikosten rikosoikeudelliset seuraamukset suhteellisen vakavia puhumattakaan muista kirjanpitäjälle mahdollisesti koituvista seurauksista. Ammattiosaamisen ylläpitämisen lisäksi kirjanpitäjä voi omalla toiminnallaan ennaltaehkäistä joutumistaan syytetyksi kirjanpitorikoksesta. Kirjanpitäjän tulee olla huolellinen, käyttää omaa harkintaansa työtehtäviä hoitaessaan sekä tuntea yleisesti kirjanpitovelvollisen liiketoimintaa sekä tunnistaa sen toimialakohtaiset tavat ja riskit. Kirjanpitäjän tarkkailuvelvollisuus, selvitysvelvollisuus, puuttumisvelvollisuus sekä pidättäytymis- ja irtaantumisvelvollisuus myös ehkäisevät kirjanpitorikossyytteesen joutumiselta.

Suurin osa selvityksen kirjanpitäjistä koki tunnistavansa hyvin mahdolliset epäilyttävät tilanteet, jossa kirjanpitorikoksen tunnusmerkistö saattaa täytyä. Valtaosa kirjanpitäjistä koki myös tietävänsä, miten toimia epäilyttävissä tilanteissa sekä osaavansa omalla toiminnallaan ennaltaehkäistä joutumistaan kirjanpitorikoksesta epäilyn kohteeksi. Kirjanpitäjän iällä oli merkitystä näihin kokemuksiin. Selvityksen tuloksista voitiin huomata, että mitä vanhempi vastaaja oli, sitä todennäköisemmin hän koki tunnistavansa mahdolliset epäilyttävät tilanteet sekä tietävänsä, miten toimia tällaisissa tilanteissa. Myös naispuoliset kirjanpitäjät kokivat näin useammin kuin miespuoliset kirjanpitäjät.

Huomioitavaa kuitenkin on, että vaikka suurin osa auktorisoiduissa tilitoimistoissa työskentelevistä kirjanpitäjistä koki tuntevansa alaan vaikuttavan lainsäädännön verrattain hyvin, suhteellisen suuri määrä vastaajia oli kuitenkin jokseenkin huolissaan oman ammattitaitonsa riittävydestä sekä mahdolliseen kirjanpitorikokseen syyllistymisestä. Selviä riippuvuuksia kirjanpitäjän taustatietojen ja näiden kokemusten välillä ei pystytty havaitsemaan. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että kun kirjanpitäjän työkokemus karttuu tai asema kasvaa, niin yleensä häneltä myös vaaditaan laajempaa osaamista sekä työn vastuut kasvavat. Useat kirjanpitäjät kertoivat haluavansa lisää tietoa kyselyn aihealueista sekä varsinkin alan rikosoikeudellisista vastuista. Selvityksen perusteella voidaankin siis todeta, että vaikka kirjanpitäjät yleisesti ottaen kokevat tuntevansa kirjanpidon säännökset ja alan rikosoikeudelliset vastuut, moni kokee silti, että heillä ei ole tarpeeksi tietämystä näistä asioista.

6.2 Työn luotettavuuden arviointi

Työn viitekehukseen etsittiin tietoa laajalti eri lähteistä. Lähteiksi valittiin vain luotettavaksi todettuja lähteitä, sekä niistä saatujen tietojen oikeellisuus varmistettiin vielä vertailemalla niitä muihin aineistoihin ja lähteisiin. Tämä oli hyvin työläs ja aikaa vievä prosessi, mutta tällä pystyttiin varmistamaan tietojen todentodentumaisuus. Näiden työvaiheiden jälkeen voin siis kuitenkin todeta, että työn teoriapohja on luotettava.

Opinnäytetyön selvityksen arvioinnissa tärkeitä käsitteitä ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Tieteellisessä tutkimuksessa näitä käsitteitä käytetään tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä ja validiteetilla tutkimuksen pätevyyttä. (Kananen 2014, 259–262.) Nämä muodostavat yhdessä tutkimuksen kokonaisluotettavuuden (Vilkkä 2007, 152). Reliabiliteetilla arvioidaan tutkimuksesta saatujen tulosten pysyvyyttä mittauksesta toiseen. Käytännössä tässä tarkastellaan, että jos mittaus toistettaisiin, saataisiinko mittauksesta samat tulokset. Tutkimuksen voidaan todeta olevan tarkka ja luotettava, jos uusintamittauksesta, joka suoritetaan samoissa olosuhteissa, saadaan samat mittaustulokset tutkijasta riippumatta. (Vilkkä 2007, 152; Kananen 2015, 349.)

Validiteetilla arvioidaan, mitattiinko ja tutkittiinko tutkimusongelman kannalta oikeita asioita. Tällä siis tarkastellaan, mitattiinko tutkimuksessa sitä, mitä sen oli tarkoituskin mitata. (Vilkkä 2007, 150.) Tutkimuksen hyvä validiteetti edellyttää, että on mitattu oikeaa asiaa, on valittu oikea ja tarkka mittari sekä aineistosta johdetut johtopäätökset ovat oikeita. Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkastellaan, ovatko tutkimustulosten syy-seuraussuhteet oikeat. Onko siis muuttuja X riippuvainen muuttuja Y:stä? (Kananen 2014, 262.)

Sisäisellä validiteetilla tarkastellaan muun muassa tutkimuksessa käytettyjä mittareita, ja myös sisäinen validiteetti voidaan erotella osiin. Siihen kuuluvat muun muassa käsite- eli rakennevaliditeetti sekä sisältövaliditeetti. Käsitevaliditeetilla tarkastellaan tutkimuksen yksittäisiä käsitteitä. Tutkimuksen teoreettiset käsitteet on yhdistettävä tutkimuksessa mitattaviin ominaisuuksiin. Tutkimuksessa käytetyn mittarin käsitevaliditeetti on hyvä, jos se pystyy havainnoimaan ja mittaamaan teoriassa käsiteltyjä asioita. Sisältövaliditeetilla puolestaan arvioidaan tutkimuksessa käytettyjä mittareita. Mittarit tulisi laatia huolellisesti ja tarkasti, jotta ne mittaavat tutkimuksen kannalta oikeita asioita. Teorian käsitteet on siis tunnettava, jotta tutkimuksessa voidaan käyttää oikeita ja tarkkoja mittareita. (Kananen 2011, 121–122.)

Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan tulosten yleistettävyyttä. Tässä tarkastellaan, kuinka hyvin tutkimuksen tulokset voidaan yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. Yleistettävyyteen vaikuttaa tutkimuksen otos. Jos otos vastaa koko tutkimuksen valittua populaatiota, on yleistettävyys hyvä. (Kananen 2014, 263).

Kuten aiemmin mainittiin, selvityksessä käytetyt tutkimusmenetelmät vaikuttavat sen luotettavuuteen. Otokseen valittiin vain auktorisoiduissa tilitoimistoissa kirjanpidon parissa työskentelevät henkilöt. Jotta tilitoimisto voi saada Suomen Taloushallintoliitto ry voi auktorisoinnin, on tämän sen täytettävä sille asetetut vaatimukset. Tilitoimiston on esimerkiksi oltava vakavarainen sekä sen on läpäistävä liiton tekemän tarkastuksen. Tilitoimistolta edellytetään myös hyvää tilitoimistotapaa, lainmukaista toimintaa sekä todistettua alan osaamista, joihin myös KLT- ja PHT-pätevydet kuuluvat. (Taloushallintoliitto d; Taloushallintoliitto e.)

Tulokset voivat kuvata siis auktorisoitujen tilitoimisten kirjanpitäjien vastauksia, mutta todennäköisesti ei kaikkien tilitoimistojen kirjanpitäjien. Koska käytettävissäni ei ollut rekisteriä koko populaatiosta, jouduin siis käyttämään tässä mukavuusotantaa. Menetelmä ei tuota tilastollisesti luotettavaa aineistoa, mutta tulokset voivat olla suuntaa-antavia. Poimiessani yrityksiä Suomen Taloushallintoliitto ry:n auktorisoimien tilitoimistojen listauksesta käytin harkinnanvaraista otantaa, joka ei myöskään täytä tilastollisen otannan kriteerejä. Koin tämän menetelmän kuitenkin parhaaksi käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Harkinnanvaraisella otannalla saatiin kuitenkin laajalti eritaustaisia vastaajia ja tämä mahdollisti eri muuttujien välisen suhteen arvioinnin vastaajien keskuudessa. Käytettyjen aineiston keruumenetelmien vuoksi saatuja tuloksia ei kuitenkaan todennäköisesti voi yleistää koskemaan koko perusjoukkoa eli kaikissa tilitoimistoissa työskenteleviä kirjanpitäjiä.

Valitsin tutkimusmenetelmäni pääpainoksi kvantitatiivisen tutkimusotteen, sillä halusin yleistä kuvaa siitä, kuinka kirjanpitäjät kokevat tuntevansa työtehtäviin vaikuttavat sääntelyt sekä alan rikosoikeudelliset vastuut. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa suuren otannan sekä tutkimustulosten yleistettä-

vyyden. Laadullinen tutkimusote olisi mahdollistanut ilmiön tarkemman ymmärtämisen, mutta otanta olisi ollut pieni ja tulokset olisivat kuvanneet vain kyseisten vastaajien tuntemuksia ja kokemuksia. Kvalitatiivisella tutkimusotteella myös kirjanpitäjien taustatekijöiden vaikutuksia olisi ollut vaikea analysoida, sillä vastaajia ja taustamuuttujien arvoja olisi ollut vähän. Lomakkeella saadut vastaajien antamat lisätiedot ja avoimet vastaukset auttoivat kuitenkin saamaan aiheesta syvällisemmän kuvan.

Selvityksessä käytetty lomake laadittiin huolellisesti ja testattiin toimivaksi. Selvitykseen valitut mittarit mittasivat tutkimusongelman kannalta oleellisia asioita. Välimatka-asteikolliset mittarit olivat toimivia kuvaamaan vastaajien tuntemuksia. Käsitemäärittelyä saattaa kuitenkin heikentää kysymysten muotoilu. Vaikka kysymystä ja käsitteitä tarkennettiin kysymysten yhteydessä annetuissa ohjeissa, kaikki vastaajat eivät välttämättä ole niitä lukeneet. Jotkut vastaajat ovat voineet ymmärtää tutkimuksessa tarkoitettua käsitteen siis hieman toisin, kuin kysymyksessä oli tarkoitettu. Kaiken kaikkiaan kuitenkin koen, että selvitys oli hyödyllinen ja se antoi vastaukset tutkimusongelmaan sekä -kysymyksiin.

6.3 Pohdintoja

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi kirjanpitäjän oikeudelliset vastuut kirjanpitorikoksissa, sillä aihe kiinnosti minua paljon. En kuitenkaan osannut ennakoida, kuinka paljon aikaa aiheeseen perehtyminen loppujen lopuksi veisi. Aihetta ei oltu juurikaan käsitelty opintojen aikana, ja yksityiskohtaisten säännösten lukeminen ja ymmärtäminen vei runsaasti aikaa. Kuten työssä kävikin ilmi, kirjanpitoon vaikuttavia säännöksiä löytyy useista eri lähteistä sekä ne päivittyvät jatkuvasti. Opinnäytetyön teoriapohjan oikeellisuuden varmistamiseksi ajantasaisen tiedon löytämiseen menikin huomattavan paljon aikaa. Aihe oli kuitenkin hyvin kiinnostava ja perehdyin aiheeseen mielelläni. Opinnäytetyötä tehdessä opin paljon uutta ja pääsin syventämään osaamistani merkittävästi.

Työtä tehdessäni pohdin myös muita kirjanpitäjän vastuita. Jatkoselvitysehdotuksena voisikin olla perehtyminen näihin muihin aiheisiin. Mitkä ovat kirjanpitäjän vastuut muissa talousrikoksissa? Entä kirjanpitäjän taloudelliset vastuut?

Lähteet

Anunti, Tarja 2020. Kirjanpitäjän rooli muuttuu – Muuttuvatko vastuun rajat? Tilisanomat 13.10.2022. <https://tilisanomat.fi/palkka-ja-henkilostohallinto/kirjanpitajan-rooli-muuttuu-muuttuvatko-vastuun-rajat#:~:text=Kirjanpit%C3%A4j%C3%A4ll%C3%A4%20on%20rikosoikeudellinen%20ja%20taloudellinen,tuottamuksellisesta%20lainvastaisesta%20teosta%20voidaan%20tuomita>. Viitattu 10.12.2022.

Frände, Dan & Matikkala, Jussi & Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti & Viljanen, Pekka & Wahlberg, Markus 2018. Keskeiset rikokset. Edita, Helsinki.

Haaramo, Virpi & Palmuaro, Sirkku & Peill, Elina 2023. IFRS-raportointi. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/EAGBGXC-TDG#avaa%20ja%20n%C3%A4yt%C3%A4/piste:t3O>. Viitattu 7.4.2023.

Hannula, Antti 2022. Taloushallintoammattilaisella on riski joutua rikosepäilyn kohteeksi – mutta riskiä voi välttää. Tilisanomat 7.9.2022. <https://tilisanomat.fi/juridiikka/taloushallintoammattilaisella-on-riski-joutua-rikosepailyn-kohdeeksi-mutta-riskia-voi-valttaa>. Viitattu 26.3.2023.

HE 53/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossääntösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi. Edilex. <https://www-edilex-fi.ezproxy.metropolia.fi/he/20020053?allWords=HE+53%2F2002&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearch-Key=136134>. Viitattu 22.2.2023.

HE 66/1988. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi. Edilex. <https://www-edilex-fi.ezproxy.metropolia.fi/he/fi19880066.pdf>. Viitattu 22.3.2023.

Hyvönen, Mervi & Linnera, Elmeri 2022. Kirjanpidon ja verotuksen erot – miten tilinpäätös ja veroilmoitus eroavat toisistaan? Tilisanomat 44 (2), 24–29.

Jantunen, Viivi 2015. Rahanpesulaki velvoittaa myös kirjanpitäjiä. Tilisanomat 7.12.2015. <https://tilisanomat.fi/kirjanpito/rahanpesulaki-velvoittaa-myo-kirjanpitajia>. Viitattu 27.3.2023.

Juhila, Kirsi a. Koodaaminen. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto, Helsinki. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>. Viitattu 9.4.2023.

Juhila, Kirsi b. Teemoittelu. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto, Helsinki. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>. Viitattu 9.4.2023.

Kaisanlahti, Timo & Leppiniemi, Jarmo 2017. Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. 4. uud. painos. Alma Talent, Helsinki.

Kaisanlahti, Timo & Leppiniemi, Jarmo 2018. Tilinpäätäjän käsikirja. 4. uud. painos. Alma Talent, Helsinki.

Kaisanlahti, Timo & Leppiniemi, Jarmo 2020. Oikeat ja riittävät kirjaukset. 8. uud. painos. Alma Talent, Helsinki.

Kananen, Jorma 2011. Kvantti. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 187, Jyväskylä.

Kananen, Jorma 2014. Verkkotutkimus opinnäytetyönä. Laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 118, Jyväskylä.

Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202, Jyväskylä.

Kerbs, Teija 2020. Juoksevasta kirjanpidosta tilinpäätökseen. Käytännönläheisesti. 3. painos. Kauppakamari, Helsinki

KILA 1750/21.6.2005. Tilinpäätösperiaatteiden muutosten ja aikaisempia tilikausia koskevien virheiden käsittelystä tilinpäätöksessä. Edilex. <https://www.edilex.fi/kila/20051750>. Viitattu 29.3.2023.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336#L1>. Viitattu 11.12.2022.

KKO 2001:85. Finlex. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2001/20010085>. Viitattu 27.2.2023.

KKO 2015:88. Finlex. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2015/20150088>. Viitattu 22.2.2023.

Koponen, Pekka & Sahavirta, Ritva 2007. Kirjanpitorikokset. Teoksessa Lahti, Raimo & Koponen, Pekka (toim.) Talousrikokset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja E-sarja 16. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki, 55–102.

Lahtinen, Mika 2019. Johdon vastuu kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä. Kauppakamari, Helsinki. KauppakamariTieto. <https://kauppakamaritieto.fi/artikkelit/johdon-vastuu-kirjanpidosta-ja-tilinpaatoksesta#>. Viitattu 21.1.2023.

Laine, Teppo 2021. Kirjanpitäjän vastuu - 1. Kirjanpitäjän rikosoikeudellinen vastuu. Koulutus 24.9.2021. Eduhouse. <https://app.eduhouse.fi/palvelu/koulutuskokonaisuudet/485130-kirjanpitajan-vastuu/37761824-kirjanpitajan-vastuu-1-kirjanpitajan-rikosoikeudellinen-vastuu>. Viitattu 2.4.2023.

Laurio, Juha-Matti 2020. Talousrikosten ennaltaehkäisy ja havaitseminen. Kauppakamari, Helsinki.

Lappi-Seppälä, Tapio & Hakamies, Kaarlo & Helenius, Dan & Melander, Sakari & Nuotio, Kimmo & Ojala, Timo & Rautio, Ilkka 2022. Rikosoikeus. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/GAHBGXCTDG#kohta:RIKOSOIKEUS/piste:td>. Viitattu 13.2.2023.

Leppiniemi, Jarmo 2018. IFRS-periaatteita muille kuin IFRS-tilinpäätöksen laatijoille. Tilisanomat 5.12.2018. <https://tilisanomat.fi/ifrs/ifrs-periaatteita#:~:text=IFRS%2Dstandardit%20soveltuvat%20hyv%C3%A4n%20kirjanpitolavan,nojalla%20tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6songelma%20voitaisiin%20suoraan%20ratkaista>. Viitattu 7.4.2023.

Leppiniemi, Jarmo & Kaisanlahti, Timo 2016. KIRJANPITOLAKI kommentaari. 4. uud. painos. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/JAJBHXC-TEB#kohta:KPL\(\(20\)8\(\(20\)luku\(\(20\)Erin\(\(e4\)iset\(\(20\)s\(\(e4\)\(\(e4\)nn\(\(f6\)kset\(:KPL\(\(20\)8\(\(\(4\(\(20\)Kirjanpitorikkomus\(:Ensimm\(\(e4\)inen\(\(20\)momentti\(:Rikoslain\(\(20\)s\(\(e4\)\(\(e4\)nn\(\(f6\)kset\(\(20\)/piste:b0](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/JAJBHXC-TEB#kohta:KPL((20)8((20)luku((20)Erin((e4)iset((20)s((e4)((e4)nn((f6)kset(:KPL((20)8(((4((20)Kirjanpitorikkomus(:Ensimm((e4)inen((20)momentti(:Rikoslain((20)s((e4)((e4)nn((f6)kset((20)/piste:b0). Viitattu 21.3.2023.

Leppiniemi, Jarmo & Kaisanlahti, Timo 2018. PIENYHTIÖN TILINPÄÄTÖS – Säännökset ja hallituksen vastuu. 2. uud. painos. Alma Talent, Helsinki. Alma

Talent Verkkokirjahylly. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/BAXBBXATDBFED#kohta:PIENYHTI\(\(d6\)N\(\(20\)TI-LINP\(\(c4\)\(\(c4\)T\(\(d6\)S/piste:b0](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/BAXBBXATDBFED#kohta:PIENYHTI((d6)N((20)TI-LINP((c4)((c4)T((d6)S/piste:b0). Viitattu 21.3.2023.

Leppiniemi, Jarmo & Kaisanlahti, Timo & Tikkanen, Tapio 2022. Liikekirjanpito. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/JAGBGXCTDG#kohta:LIIEKIRJAN-PITO/piste:t5>. Viitattu 11.12.2022.

Leppiniemi, Jarmo & Kykkänen, Tapani 2019. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. 10. uud. painos. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/EAG-BFXDTEB#piste:b0>. Viitattu 11.12.2022.

Malmgrén, Marianne & Myrsky, Matti 2020. Elinkeinotulon verotus. 5. uud. painos. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/HADBJXDTEB#/kohta:II\(\(20\)Verotettavan\(\(20\)elinkeinotulon\(\(20\)kohdentamisesta\(\(20\)ja\(\(20\)laskemisesta\(:2\(\(20\)Verovelvolliset\(\(20\)ja\(\(20\)er\(\(e4\)\(\(e4\)t\(\(20\)keskeiset\(\(20\)m\(\(e4\)\(\(e4\)ri-telm\(\(e4\)t/piste:tol](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/HADBJXDTEB#/kohta:II((20)Verotettavan((20)elinkeinotulon((20)kohdentamisesta((20)ja((20)laskemisesta(:2((20)Verovelvolliset((20)ja((20)er((e4)((e4)t((20)keskeiset((20)m((e4)((e4)ri-telm((e4)t/piste:tol). Viitattu 8.2.2023.

Ojala, Markku 2021. Tilitoimisto ja rikosoikeudellinen vastuu. Tilitoimistossa 15.11.2021. <https://tilitoimistossa.taloushallintoliitto.fi/tilitoimiston-johtaminen/rikosoikeudellinen-vastuu>. Viitattu 2.4.2023.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>. Viitattu 21.1.2023.

Rekola-Nieminen, Leena 2021. Kirjanpitolaki käytännössä. 5. uud. painos. Edita, Helsinki.

Rikoslaki 19.12.1889/39. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 13.2.2023.

Räisänen, Jussi 2022. Mistä kirjanpitäjä on vastuussa? Ota tilitoimiston juridiikka haltuun. Procountor. Blogi 10.6.2022. <https://procountor.fi/blogi/mista-kirjanpitaja-on-vastuussa/>. Viitattu 31.3.2023.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Triangulaatio. Kvali-MOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html. Viitattu 3.4.2023.

Taloushallintoliitto a. Kirjanpidon ABC. Kirjanpitovelvollisuus. <https://taloushallintoliitto.fi/tietopankki/kirjanpidon-abc/kirjanpitovelvollisuus/>. Viitattu 20.1.2023.

Taloushallintoliitto b. Ostajan opas. Mitä voin ostaa tilitoimistolta? <https://taloushallintoliitto.fi/tietopankki/ostajan-opas/mita-voin-ostaa-tilitoimistolta/>. Viitattu 20.1.2023.

Taloushallintoliitto c. Taloushallintoala Suomessa. <https://taloushallintoliitto.fi/tietopankki/taloushallintoala-suomessa/>. Viitattu 3.4.2023.

Taloushallintoliitto d. Auktorisointi. Erotu eduksesi. <https://taloushallintoliitto.fi/palvelut/auktoisointi/>. Viitattu 15.4.2023.

Taloushallintoliitto e. Ostajan opas. Miksi valitsisin auktorisoidun tilitoimiston? <https://taloushallintoliitto.fi/tietopankki/ostajan-opas/miksi-valitsisin-auktoisoidun-tilitoimiston/>. Viitattu 15.4.2023.

Vento, Harri 2003. Uudet kirjanpitorikossäännökset tiukentavat kirjanpitovelvollisen vastuuta. Tilisanomat 20.5.2003. <https://tilisanomat.fi/yleiset/uudet-kirjanpitorikossaanokset-tiukentavat-kirjanpitovelvollisen-vastuuta>. Viitattu 21.2.2023.

Vento, Harri 2005. Kirjanpitäjien riskit. Kirjanpitorikos tunnusmerkistöjen valossa. Tilisanomat 18.8.2005. <https://tilisanomat.fi/yleiset/kirjanpitajien-riskit-kirjanpitorikos-tunnusmerkistojen-valossa>. Viitattu 27.2.2023.

Vento, Harri 2015. Kirjanpitorikos tapetilla. Tilisanomat 7.12.2015. <https://tilisanomat.fi/yritysjuridiikka/kirjanpitorikos-tapetilla>. Viitattu 27.2.2023.

Vento, Harri 2016. Väärät tositteet altistavat rikoksille. Tilisanomat 20.1.2016. <https://tilisanomat.fi/nuijan-kopautukset/karajilta/vaarat-tositteet-altistavat-rikoksille>. Viitattu 22.2.2023.

Vilkkä, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Tammi, Helsinki.

Villa, Seppo & Airaksinen, Manne & Alén-Savikko, Anette & Bärlund, Johan & Jauhainen, Jyrki & Kisanlahti, Timo & Kanervo, Joel & Knuts, Mårten & Kuopamäki, Petri & Kymäläinen, Seppo & Mähönen, Jukka & Pihlajarinne, Taina & Raitio, Juha & Viitanen, Klaus 2020. Yritysoikeus. Alma Talent, Helsinki. Alma Talent Verkkokirjahylly. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.metropolia.fi/teos/BAXBBXATJGGDC#avaa%20ja%20n%C3%A4yt%C3%A4/kohta:YRITYSOIKEUS/piste:t1>. Viitattu 29.3.2023.

Walden, Risto & Leppiniemi, Jarmo 2020. Tilinpäätös- ja verosuunnittelu. 13. uud. painos. Alma Talent, Helsinki.

Saatekirje

Hei!

Toivottavasti tilinpäätösaika on sujunut mukavasti. Päätin laittaa teille viestiä, sillä teen opinnäytetyötä kirjanpitäjän oikeudellisista vastuista kirjanpitorikoksissa.

Olen Metropolia Ammattikorkeakoulun liiketalouden (pääaineena laskentatoimi ja rahoitus) viimeisen vuoden opiskelija ja olen opinnäytetyötä vaille valmis tradenomi. Osana opinnäytetyötä teen tutkimusta kirjanpidon parissa työskenteleville henkilöille ja sen tarkoituksena on kartoittaa eri taustaisten kirjanpitäjien kokemuksia omasta osaamisestaan liittyen työhön kuuluvaan sääntelyyn sekä rikosoikeudellisiin seuraamuksiin.

Tutkimuksen kysymysten suunnittelussa on huomioitu aiheen luonne, jottei yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa. Lomakkeen täyttäkseen vastaajan ei tarvitse rekisteröityä tai kirjautua mihinkään eikä henkilöä yksilöiviä tietoja kysytä. Lomake lähetetään myös useille eri tilitoimistoille sekä tutkimuksesta saatuja vastauksia analysoidaan ryhmätasolla. Tutkimustuloksista ei siis ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia tai yrityksiä.

Haluaisinkin kutsua kirjanpidon parissa työskentelevät henkilönne mukaan tutkimukseen ja auttamaan opinnäytetyöprosessiani. Olisi mahtavaa, jos voisitte välittää kutsun henkilöstölle tai esimerkiksi julkaista sen Intranetissänne.

Tutkimukseen osallistutaan täyttämällä lomake, joka avautuu alla olevasta linkistä. Vastaaminen vie n. 5–10 minuuttia ja vastausaikaa on 4.4.2023 asti.

<https://elomake.metropolia.fi/lomakkeet/38389/lomake.html>

Kiitos yhteistyöstä jo etukäteen ja aurinkoista alkavaa kevättä teille!

Ystävällisin terveisin

Noora Savola

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tiedote tutkimuksesta

Kirjanpitäjien kokemukset työn lainsäädännöllisistä vastuista

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan kirjanpidon parissa työskentelevien henkilöiden kokemuksia heidän työnsä kuvaan liittyvistä oikeudellisista vastuista. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kirjanpitäjien kokemuksia omasta osaamisestaan liittyen työhön kuuluvaan sääntelyyn sekä rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Tutkimuksella kartoitetaan eri taustaisten kirjanpitäjien kokemuksia näihin edellä mainittuihin asioihin sekä saatuja vastauksia analysoidaan ryhmätasolla. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska työskentelette kirjanpidon tehtävien parissa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa kirjanpitäjien kokemuksia omasta osaamisestaan työhön liittyvään sääntelyyn sekä rikosoikeudellisiin seuraamuksiin liittyen. Tutkimus on osa opinnäytetyötä ja siitä saatavaa informaatiota hyödynnetään opinnäytetyössä.

Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimus on osa opinnäytetyötä ja työ tehdään osana Metropolia Ammattikorkeakoulun liiketalouden tutkinto-ohjelmaa. Tutkijana/opinnäytetyön tekijänä toimii Noora Savola.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistutaan internetselaimella täytettävällä e-lomakkeella. Tutkimukseen osallistuminen kestää noin 5–10 minuuttia.

Tutkimus toteutetaan vastaamalla e-lomakkeella annettuihin kysymyksiin, jonka jälkeen vastaukset tallennetaan.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus on osa opinnäytetyötä ja siitä saatavaa informaatiota hyödynnetään opinnäytetyössä. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista. Tutkimustuloksista ei tiedoteta erikseen vastaajalle. Opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen. Mikäli tutkimus keskeytetään tai suostumus peruutetaan, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä suorittajasta kerätyt tiedot voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa. Tutkimustuloksista ei tiedoteta erikseen vastaajalle.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Noora Savola
Puh. xxxxxxxxxx
Sähköposti: xxxxxxxxxx

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: Lehtori
Nimi: xxxxxxxxxx
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / xxxxxxxxxx
Puh. xxxxxxxxxx
Sähköposti: xxxxxxxxxx

Kyselylomake

Kirjanpitäjien kokemukset työn lainsäädännöllisistä vastuista

Hei!

Tervetuloa mukaan tutkimukseen, jolla kartoitetaan eri taustaisten kirjanpitäjien kokemuksia omasta osaamisestaan liittyen työhön kuuluvaan sääntelyyn sekä rikosoikeudellisiin seurauksiin.

Tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten vastaajien tai yritysten tunnistaminen ole mahdollista. Luethan tutkimustiedotteen saadaksesi lisätietoja tutkimuksesta.

Vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja se vie n. 5–10 minuuttia.

[Tiedote tutkimuksesta](#) (linkki)

Suostumus

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Haluan osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti

Esitiedot

Ikä

(Ohje: Ikäsi vuosina)

- 18–26
- 27–35
- 36–44
- 45–53
- 54–62
- 63 tai yli

Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu
- Ei vastausta

Työkokemus kirjanpidon työtehtävissä

(Ohje: Työkokemuksesi pituus niin osakirjanpidon tai pääkirjanpidon työtehtävissä yhteensä)

- 0–2 vuotta
- 3–5 vuotta
- 6–8 vuotta
- 9–12 vuotta
- 13–18 vuotta
- 19 vuotta tai yli

Koulutus (alasetoalikko)

(Ohje: Jos vaihtoehdoista täyttyy useampi, valitse koulutuksistasi ylin)

- Merkonomi
- Tradenomi (AMK)
- Tradenomi (YAMK)
- Kauppatieteiden kandidaatti
- Kauppatieteiden maisteri
- KLT-tutkinto
- TNT-tutkinto
- Muu tutkinto, mikä? _____

Suhde kirjanpitovelvolliseen yritykseen / Työsuhteen muoto (alasetoalikko)

(Ohje: Tällä tarkoitetaan kirjanpitoa hoitavan tahon suhdetta kirjanpitovelvolliseen yritykseen. Käytännössä missä olet töissä tai mitä kautta hoidat (asiakas)yrityksen/kirjanpitovelvollisen kirjanpitoa)

- Ulkoinen tilitoimisto
- Toimeksiantosuhteessa / Toiminimi / Muu ulkoinen taloushallinto
- Yrityksen sisäinen taloushallinto
- Muu, mikä? _____

Ylempänä mainitun yrityksen kokoluokka (alasetoalikko)

(Ohje: Kirjanpitoa hoitavan yrityksen kokoluokka)

- Mikroyritys
- Pienyritys
- ”Keskikokoyritys”
- Suuryritys

Asema (alasetoalikko)

(Ohje: Asemasi kirjanpitoa hoitavassa yrityksessä)

- Harjoittelija
- Työntekijä
- Toimihenkilö
- Ylempi toimihenkilö
- Johto

Tutkimuskysymykset

1. Tiedän, mitkä eri säännökset kirjanpitäjän on huomioitava tehdessään kirjanpitoa

(Ohje: Juoksevaan kirjanpitoon, tilinpäätökseen, velvoitteisiin ja rikosoikeudellisiin vastuihin liittyvät säännökset. Mm. eri lait (KPL, OYL, RL, jne.), asetukset, ohjeet, poikkeusluvut yms.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

2. Koen tuntevani työhöni vaikuttavan säännöstön (sisällön) erinomaisesti

(Ohje: Juoksevaan kirjanpitoon, tilinpäätökseen, velvoitteisiin ja rikosoikeudellisiin vastuihin liittyvät säännökset. Mm. eri lait (KPL, OYL, RL, jne.), asetukset, ohjeet, poikkeusluvut yms.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

3. Päivitätkö ammattiosaamistasi? (alasvetovalikko)

- Kyllä, säännöllisesti
- Kyllä, tarpeen vaatiessa / ajankohtaisten uudistusten mukaan
- En aktiivisesti
- En lainkaan

Lisätietoja osaamisen päivittämisen säännöllisyydestä

4. Jos, kyllä niin miten? (voit valita useamman)

- Työnantaja kouluttaa
- Omaehtoinen opiskelu
- Lehdet, artikkelit, uutiset
- Koulutukset
- Seminaarit
- Muu, miten? _____

5. Tiedän, miten kirjanpitorikkomukseen voi syyllistyä

(Ohje: Tiedän mm. rikkomuksen tunnusmerkistön, kuka voi olla syytettynä, jne.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

6. Tiedän, miten kirjanpitorikokseen voi syllistyä

(Ohje: Tiedän mm. rikoksen tunnusmerkistön, kuka voi olla syytettynä, jne.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

7. Tiedän, mikä on kirjanpitäjän vastuu kirjanpitorikoksissa

(Ohje: = Yksittäisen kirjanpitäjän vastuu/osuus rikoksessa. Tiedän, miten kirjanpitäjä voi työssään joutua syytetyksi kirjanpitorikoksesta, vaikka olisikin töissä tilitoimistossa tai yrityksen sisäisessä kirjanpidossa.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

8. Tiedän, mikä on kirjanpitovelvollisen johdon vastuu kirjanpitorikoksissa

(Ohje: =Kirjanpitovelvollisen/asiakasyrityksen johdon vastuu/osuus rikoksessa. Tiedän, miten yrityksen johto voi joutua syytetyksi kirjanpitorikoksesta.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

9. Epäselvissä (kirjaus)tilanteissa haen apua (voit valita useamman)

- Kollegoilta
  - Esihenkilöltä
  - Lakipalveluista
  - Viranomaisten sivuilta
  - Kirjallisuudesta/Artikkeleista
  - Olemalla yhteydessä oikeaan viranomaistahoon
- Muualta, mistä? _____

10. Epäselvissä tilanteissa, koen saavani/löytäväni ratkaisun kohtuullisella vaivalla

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

11. Olen huolissani ammattitaitoni riittävydestä

(Ohje: Ammattitaitoni riittävydestä kirjanpidon oikeellisuuden varmistamiseksi)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

12. Olen huolissani, että saatan työssäni syyllistyä kirjanpitorikokseen

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

13. Olen huolissani, että saatan työssäni syyllistyä muuhun talousrikokseen

(Ohje: velkojansuosinta, velallisen epärehellisyys, veropetos, rahanpesu yms.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

14. Koen tunnistavani hyvin mahdolliset epäilyttävät tilanteet, jossa kirjanpitorikoksen tunnusmerkistö saattaa täytyä

(Ohje: Tunnen kirjanpitovelvollisen/asiakkaani liiketoiminnan ja toimintatavat hyvin sekä osaan kiinnittää huomiota poikkeamiin ja mahdollisiin väärinkäytöksiin)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

15. Tiedän, miten toimia epäilyttävissä tilanteissa (velvollisuuteni kirjanpitäjänä)

(Ohje: Osaan toiminnallani ennaltaehkäistä joutumistani kirjanpitorikosta epäilyn kohteeksi. Esim. puuttumisvelvollisuus, selvitysvelvollisuus jne.)

Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja

Tässä voit kertoa avoimesti aiheesta. Haluisitko esimerkiksi kertoa jostain enemmän, herättikö lomake ajatuksia tai jäikö jokin tärkeä kysymys esittämättä?

Kiitos ajastasi ja vastauksista! Aurinkoista kevättä!